

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΙΕΡΕΙΣ • ΕΤΟΣ ΜΗ' • ΤΕΥΧΟΣ 3 • ΜΑΡΤΙΟΣ 1999

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Γενναίος

3 Η ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΚΑΙ Ο ΕΜΠΛΟΥΤΙΣΜΟΣ
ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ»
Έκ τής Διευθύνσεως

4-5 Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΑΚΩΒΟΥ
ΤΟΥ ΑΔΕΛΦΟΘΕΟΥ
Εύαγγελου Δ. Θεοδώρου

6-7 ΤΑ ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ
Επισκόπου Άχελώου Εύθυμιου

8-9 ΞΑΝΑΖΩΝΤΑΝΕΜΑ ΤΗΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ
Άρχιμ. Ήλία Μαστρογιαννόπουλου

10 ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ
Ίωάννου Φουντούλη

11-13 ΒΑΣΙΚΑΙ ΑΡΧΑΙ ΤΟΥ ΚΗΡΥΓΜΑΤΟΣ
Άρχιμ. Χριστοφόρου Σταυροπούλου

14-15 ΤΟ ΒΑΡΟΣ ΑΠΟ ΤΑ ΜΕΛΛΟΥΜΕΝΑ
Άλεξ. Μ. Σταυροπούλου

16-17 ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ

18-19 ΟΙ ΑΚΡΕΣ ΤΩΝ ΜΕΣΣΩΝ
Α.Ν. Βαλιανάτου

20-22 ΟΙ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΚΑΤΗΧΟΥΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣΕΥΧΕΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
Πρωτοπρ. Δημητρίου Τζέρπου

23 ΑΓΙΟΡΕΙΤΕΣ ΠΑΤΕΡΕΣ ΣΤΗΝ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ

24-26 Η ΙΕΡΑΤΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ
Θεοχάρη Θ. Καλπάκογλου

27 ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Π. Β. Πάσχου

28-29 ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΚΤΙΣΤΗ
ΑΠΟ ΤΟΝ ΘΑΥΜΑΣΜΟ ΣΤΗΝ ΚΤΙΣΗ
Θεοδώρου Ί. Ψαριώτη

30 ΓΙΑ ΤΑ ΒΑΣΑΝΑ
Άθανασίου Άναστόπουλου

31 ΕΠΙΚΑΙΡΑ
Μ. Μελ.

*Η Παναγία εἰς τόν Παράδεισον.
Άγιογραφεῖον Ἱ. Κοινοβίου Ὁρμυλίας.*

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Μηνιαῖο περιοδικό γιά τοὺς ἱερεῖς
Ἰω. Γενναδίου 14, 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ. καὶ Fax 72.18.308
<http://www.ecclesia.gr>

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ

τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
κ.κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ
† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ
† Ὁ Καισαριανῆς ΓΕΩΡΓΙΟΣ
† Ὁ Μεσογαίας καὶ Λαυρεωτικῆς ΑΓΑΘΟΝΙΚΟΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ὁμοτ. Καθηγ. Παν/μίου Ἀθηνῶν
Τακτικό μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀκαδημίας
τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῶν Τεχνῶν

ΕΠΙ ΤΗΣ ΥΛΗΣ

Εὐάγγελος Π. Λέκκος

ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΣ ΓΡΑΦΕΙΟΥ

Άρχιμ. Σεραφεῖμ Καχομιάνης

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Άρχιμ. Μακάριος Φιλοθέου

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ - ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΙ- ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ ΑΒΕΕ

Άσκληπιοῦ 80, 114 71 Ἀθήνα

Τηλ. 36.24.728, 36.01.605 - Fax: 36.01.679

web site: www.papanikolaou.gr

Η ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΚΑΙ Ο ΕΜΠΛΟΥΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Τὸ περιοδικὸ «Ἐφημέριος», ὅπως ἔχουν διαπιστώσει οἱ ἀναγνώστες αὐτοῦ, ἀπὸ τὸν Ἰανουάριον τοῦ τρέχοντος ἔτους, μὲ τὶς εἰσηγητικὰς ὑποδείξεις καὶ ὑπὸ τὶς εὐλογίας τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου, ἔχει ἀποδοθῆ ἡ μὴ ἀπροσπάθεια πρὸς ἀναβάθμισιν τῆς μορφῆς καὶ πρὸς ἐμπλουτισμὸν τοῦ περιεχομένου του.

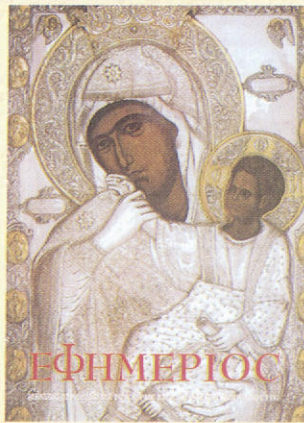
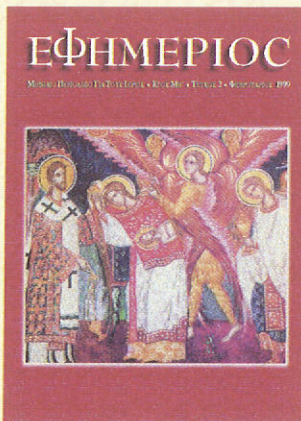
Ὅσον ἀφορᾷ στὴ μορφήν τοῦ «Ἐφημερίου», ἐπιδιώκεται νὰ γίνῃ αὐτὴ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον ἐκλυσιτικὴ μὲ τὴ βελτίωσιν τῆς ποιότητος τοῦ χαρτιοῦ, μὲ τὴ χρησιμοποίησιν ἐγχρώμου καλλιτεχνικοῦ ἐξωφύλλου καὶ ἀφθόνου ἐποπτικοῦ φωτογραφικοῦ ὑλικοῦ, μὲ ἐκτύπωσιν τῶν σελίδων σὲ τετραχρωμία μὲ καλλιτεχνικὰ σχεδιαγράμματα, συμβολικὰς παραστάσεις, μικρογραφίας κ.τ.τ.

Ἡ προσπάθεια πρὸς ἐμπλουτισμὸν τῆς ὕλης τοῦ περιεχομένου τοῦ περιοδικοῦ «Ἐφημέριος» στηρίζεται στὸ αἶτημα γιὰ ν' ἀνταποκρίνεται αὐτὴ στὸν εἰδοποιὸ χαρακτῆρα τῶν σκοπῶν τῆς ἐκδόσεώς του. Τὸ περιοδικὸ τοῦτο ἀποβλέπει ἀφ' ἑνὸς στὴν ἐξειδικευμένη μὲ μορφῶν καὶ στὸν καθ' ὅλου πνευματικὸ ἐξοπλισμὸν τοῦ ἱεροῦ ἐφημεριακοῦ κλήρου καὶ τῶν λοιπῶν ἀναγνωστῶν ἀφ' ἑτέρου στὴν ὑπόδειξιν τῆς δεοντολογίας καὶ μεθοδολογίας τῶν διαφόρων τομέων τοῦ ἐνοριακοῦ καὶ ποιμαντικοῦ ἔργου (λατρείας, κηρύγματος, ἐξομολογήσεως, κατηχήσεως, κέντρων νεότητος, ἐνοριακῶν ἐστιῶν, πολιτιστικῶν κύκλων, ψυχολογικῶν ἐκδηλώσεων κ.τ.τ.) τρίτον στὴν προβολὴν βιβλικῶν, πατερικῶν καὶ ἀγιολογικῶν θησαυρῶν, ὅπως καὶ –κατὰ τὸ δυνατὸν ἐκλαϊκευμένης– θεολογικῆς ὕλης τέταρτον στὴν παρουσίαν διδακτικῶν βιογραφικῶν ἱερέων, ὑποδειγματικῶν ἐνοριακῶν ἐκδηλώσεων καὶ ἀξιομιμῆτων προτύπων ἱερατικῆς καὶ

ποιμαντικῆς διακονίας· πέμπτον στὴ μύησιν τῶν ἀναγνωστῶν στὸ βαθύτερον νόημα καὶ στὴ μορφολογίαν τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικῆς τέχνης· ἕκτον στὴν παρουσίαν παντὸς ὅ,τι ἀπὸ ἀποψιν εἰδολογικὴ ἢ ἀπὸ ἀποψιν περιεχομένου καλλιεργεῖ καὶ ἐνισχύει τὴν ἱερατικὴ αὐτοσυνειδησίαν τῶν ἐφημεριῶν καὶ προάγει τὴν προσωπικὴν ζωὴν αὐτῶν καὶ τῶν ποιμανομένων πιστῶν· ἕβδομον στὴν ἀνάπτυξιν ἐπικαίρου –ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆς σκοπιᾶς– κριτικοῦ στοχασμοῦ (μὲ σχόλια, παρατηρήσεις καὶ διάφορες ἐπισημάνσεις)· καὶ ὄγδοον στὴν προβολὴν ἢ καὶ ἀνάπτυξιν λογοτεχνίας, ποὺ ἀναφέρεται στὴν ζωὴν τῶν ἐφημεριῶν.

Τὰ ἀνωτέρω, ποὺ δειγματοληπτικῶς ἀναφέραμε, ἀποβλέπουν ὄχι μόνον στὴν ἐνημέρωσιν τῶν σεβαστῶν καὶ ἀγαπητῶν ἀναγνωστῶν, ἀλλὰ καὶ στὸ νὰ παρακινήθωσιν ὅλοι νὰ ἔλθωσιν ἀρωγοὶ στὴν προσπάθειαν πρὸς ἀναβάθμισιν τῆς μορφῆς καὶ τῆς ὕλης τοῦ «Ἐφημερίου». Ὑποβάλλομε θερμὴν παράκλησιν πρὸς ὅλους τοὺς ἀναγνώστες (Σεβ. καὶ Θεοφ. Ἀρχιερεῖς, Ἱερεῖς, μοναχοὺς, λαϊκοὺς) καὶ ἰδίως πρὸς τοὺς ἐκπροσώπους, φορεῖς καὶ ὑπευθύνους ὄλων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πνευματικῶν φυτωρίων (Ἱ. Μητροπόλεων, Ἐκκλησιῶν, Ἰδρυμάτων, Ἐνοριῶν, Ἐνοριακῶν Πνευματικῶν Κέντρων καὶ Νεανικῶν Ἐστιῶν κ.τ.τ.) νὰ στέλλωσιν στὸν «Ἐφημέριον» συνεργασίαν (1-2 σελίδων) γιὰ θέματα, ποὺ ἀφοροῦσιν στὴν ζωὴν, στὴ μὲ μορφῶν καὶ στὸ ἔργο τῶν ἱερέων, ἢ γιὰ ἐκκλησιαστικὰς δραστηριότητές τους, εἰ δυνατὸν μὲ σχετικὸν ἐγχρωμὸν φωτογραφικὸν ὑλικόν. Πολλὰς φορὲς εἶναι ἀρκετὴ καὶ μίαν φωτογραφίαν μὲ τὴν κατάλληλὴν διαφωτιστικὴν λεζάνταν. Πρέπει ὅλοι νὰ βοηθοῦσιν ὥστε οἱ σελίδες τοῦ «Ἐφημερίου» νὰ ἐμπλουτίζωσιν ὅσον τὸ δυνατὸν μὲ μεγαλύτερη ποικιλίαν ἐκλεκτῆς ὕλης.

(Ἐκ τῆς Διευθύνσεως)

Ἡ Θ. Λειτουργία τοῦ

Ἡ ανάμνησις τόσον γιὰ τὴ φροντίδα τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου πρὸς ὀργάνωσι τῆς λειτουργικῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων, ὅσον καὶ γιὰ τὰ συγγραφικά του χαρίσματα συνετέλεσαν στὸ νὰ ἀποδοθῆ εἰς αὐτὸν ἀπὸ τῆς «Ἀποστολικῆς Διαταγῆς» μία ἀπὸ τῆς κυριώτερες καὶ πιὸ σεβαστῆς ἑλληνικῆς λειτουργίης, πού κατατάσσονται στὸν λεγόμενον «ἀντιοχειανὸν λειτουργικὸν τύπον», ὁ ὁποῖος στὴν Χριστιανικὴ Ἀνατολὴ εἶναι γνωστὸς παραπλευρῶς πρὸς τὸν ἀλεξανδρινὸν ἢ αἰγυπτιακὸν, τὸν βυζαντινὸν καὶ τὸν ἀρμενικὸν τύπον τῆς λατρείας.

Τὰ ἀρχαῖκὰ στοιχεῖα τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου ἀνάγονται στὴν ἀρχαία ἱεροσολυμιτικὴ λειτουργικὴ πρᾶξι καὶ ἀπὸ τὸν 8^ο αἰῶνα διαδόθηκαν σὲ ὁλόκληρο τὸ Πατριαρχεῖο τῆς Ἀντιοχείας. Ἐπίσης διαδόθηκαν καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ καὶ μεταφράσθηκαν σὲ πολλὰς γλώσσας. Σὲ ἑλληνικὴ γλώσσα κατέχομε τὴ λειτουργία αὐτὴ μόνον σὲ μιὰ μορφή κειμένου, πού ἔχει ἐκδηλῆς μεταγενέστερες βυζαντινὲς προσθήκες καὶ ἐπιδράσεις.

Βεβαίως τὸ παλαιότερο χειρόγραφο αὐτῆς κατὰ γεται ἀπὸ τὸν 1^ο αἰῶνα. Ἄλλ' ὅμως εἶναι βέβαιον ὅτι αὐτὴ ἐτελεῖτο καὶ προηγουμένως μὲ σεβασμόν, ὅπως καὶ ἡ Λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου. Χαρακτηριστικῶς ὁ 32ος κανὼν τῆς ἐν Τρούλλῳ Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου (692) ἐπισημαίνει τὰ ἑξῆς: «Καὶ γὰρ καὶ Ἰάκωβος ὁ κατὰ σάρκα Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀδελφός, ὃς τῆς Ἱεροσολυμιτῶν Ἐκκλησίας πρῶτος τὸν θρόνον ἐνεπιστεύθη, καὶ Βασίλειος ὁ τῆς Καισαρείας ἀρχιεπίσκοπος, οὗ τὸ κλέος κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην διέδραμεν, ἐγγράφως τὴν μυστικὴν ἡμῖν ἱερουργίαν παραδεδώκοτες, οὕτω τελειοῦν ἐν τῇ θεῖα λειτουργίᾳ ἐξ ὕδατός τε καὶ οἴνου τὸ ἱερὸν ποτήριον ἐκδεδώκασιν».

Ἡ Ἐπιστήμη τῆς Ἱστορίας τῆς Λατρείας θεωρεῖ ὡς βέβαιον ὅτι ἡ Λειτουργία αὐτὴ ὡς ὅλον δὲν συνεγράφη ἀπὸ τὸν ἅγιο Ἰάκωβον τὸν Ἀδελφόθεο. Ἐὰν εἶχε συγγραφῆ ἀπὸ αὐτόν, ἀσφαλῶς θὰ περιλαμβανόταν στὸν Κανόνα τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὅπως περιελήφθη ἡ Καθολικὴ ἐπιστολή, πού ἐγράφη ἀπὸ

αὐτόν. Ἄλλὰ -ὅπως ἐπεσήμανεν ὁ ἀείμνηστος Καθηγητὴς Παναγιώτης Τρεμπέλας- «ἐὰν ἡ Λειτουργία αὐτὴ δὲν συνεγράφη ὑπὸ τοῦ θεοῦ Ἰακώβου, εἶναι ὅμως ἀδιαμφισβήτητος ἡ ἀρχαιότης αὐτῆς. Πρωτίστως τὸ γεγονός, ὅτι οἱ ἀπὸ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀποσχισθέντες ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου (451) Μονοφυσίται ἔχουν ὡς κυρίαν λειτουργίαν αὐτῶν τὴν ἐκ μεταφράσεως ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ πρωτοτύπου προελθούσαν ἀδιαμφισβητήτως συριακὴν λειτουργίαν τοῦ Ἰακώβου, ἀποτελεῖ ἀδιάσειστον καὶ βεβαίαν ἐγγύησιν περὶ τοῦ ὅτι αὐτὴ ἀνάγεται εἰς χρόνους παλαιότερους τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ἐπεὶ ἡ πλήρης συμφωνία τῆς λειτουργίας ταύτης πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Κυρίλλου ἐν τῇ πέμπτῃ Μυσταγωγικῇ Κατηχήσει αὐτοῦ περιγραφῆ τῆς τελετουργίας τοῦ μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας ἀποτελεῖ νέαν ἔνδειξιν ὑπὲρ τῆς ἀρχαιότητος αὐτῆς» (Παν. Τρεμπέλα, Λειτουργικὸν Τύποι Αἰγύπτου καὶ Ἀνατολῆς, Ἀθῆναι, 1961, σσ. 107-108. Πρβλ. Εὐαγγ. Θεοδώρου, Λειτουργικὸν Τύποι, Θ.Η.Ε., τόμ. 8, Ἀθῆναι, 1966, σσ. 205-206).

Εἶναι λογικὸν νὰ ὑποθέσωμε ὅτι ὁ πρῶτος πυρὴν τῆς Λειτουργίας αὐτῆς ἀνάγεται σὲ λειτουργικὴ πρᾶξι πού ἦταν συνδεδεμένη μὲ τὸν πρῶτον ἐπίσκοπον τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων, δοθέντος ὅτι πρόκειται περὶ ἀρχαιοτάτης ἱεροσολυμιτικῆς λειτουργίας. Ὡς σημειώνει ὁ Καθηγητὴς κ. Ἰωάννης Φουντούλης, «ἡ θεῖα λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰακώβου ἔχει τὴν ἄνεση τῆς λειτουργικῆς πράξεως τῆς ἁγίας πόλεως, πού δὲν ὑπολόγιζε στὴν πίεσιν τοῦ χρόνου τῶν ἀστικῶν κέντρων. Οἱ προσκυντῆς ἀπολάμβαναν τῆς ἐκτενεῖς ἀκολουθίας στὰ ἱερὰ προσκυνήματα τῶν ἁγίων τόπων καὶ ἰδιαιτέρα στὸν ναὸ τῆς Ἀναστάσεως πού μιὰ φορὰ στὴν ζωὴ τους ἀξιώνονταν νὰ ἐπισκεφθοῦν. Σ' αὐτὸ τὸ ἱερὸ κλίμα μᾶς μεταφέρει ἡ τέλεση τῆς ἀρχαίας καὶ σεβασμίας αὐτῆς λειτουργίας. Αὐτὸ εἶναι ἐμφανὲς σὲ πολλὰ σημεῖα τῆς, ὅπως στὴν ἀναφορὰ στὴν ἁγία πόλη, στὰ Ἱεροσόλυμα δηλαδή, στοὺς προσκυντῆς τῶν ἁγίων τόπων, στὸ μνημόσυνο ἐπανελλημμένα τοῦ πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων καὶ στὰ δίπτυχα τῶν κεκοιμημένων ἀρχιεπισκόπων ἀπὸ Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου μέχρι τοῦ τελευταίου ἀποθανόντος

Ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου

Τοῦ κ. **ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ**

πατριάρχου Ἱεροσολύμων» (Ἰωάννου Μ. Φουντούλη, Λειτουργική Α΄ - Εἰσαγωγή στή Θεία Λατρεία, Θεσσαλονίκη 1993, σ. 262). (Αὐτονοήτως, ὅταν ἡ λειτουργία αὐτὴ τελῆται ἐκτὸς τῶν Ἱεροσολύμων, τὰ δίπτυχα προσαρμόζονται στὰ τοπικὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ κανονικὰ δεδομένα).

Εἶναι εὐχάριστον, ὅτι τόσο ὁ Καθηγητὴς κ. Ἰωάννης Φουντούλης, ὅσον καὶ ὁ ἐκλεκτὸς θεολόγος καὶ συγγραφεὺς κ. Ἀριστείδης Πανώτης παρουσίασαν ἀξιόλογες ἐκδόσεις τῆς Λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου (Ἰωάννου Φουντούλη, Θεία Λειτουργία Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου, Θεσσαλονίκη 1970· Ἀριστείδου Πανώτη, Ἡ θεία Λειτουργία τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου, ἥτοι ἡ τέλεσις τῆς Θείας Εὐχαριστίας τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων κατὰ τὴν παλαιοχριστιανικὴν πρᾶξιν, Ἀθῆναι, 1988), σὺς ὁποῖες ὑπάρχουν κατάλληλες

εἰσαγωγικὲς σημειώσεις καὶ τυπικὲς τελετουργικὲς ὑποδείξεις. Ἐπὶ πλεόν ὁ μὲν πρῶτος μὲ λειτουργικὰ φροντιστήρια, ὁ δὲ δεῦτερος μὲ σχετικὸν ἀποστολικὸ ζῆλον, ἐκδηλούμενο σὲ προσωπικὲς ἐπαφές, περιοδεῖες καὶ ὁμιλίες, συνετέλεσαν ὥστε τὰ τελευταῖα χρόνια νὰ ἔχη διαδοθῆ ἡ τέλεσις τῆς Λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου κατὰ προτίμησιν περὶ τὴν ἡμέρα τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς μνήμης του (23ῆ Ὀκτωβρίου) καὶ κατὰ τὴν Κυριακὴ μετὰ τὰ Χριστούγεννα.

Ὅταν τὴν 27ῆ Δεκεμβρίου 1998 τὸ ἐκκλησίασμα τοῦ ἱ. Καθεδρικοῦ Ναοῦ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἀναρίθμητα πλήθη πιστῶν ποὺ βρίσκονταν μπροστὰ στοὺς δέκτες τῆς τηλεόρασεως παρακολούθησαν τὴν θεία Λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, τὴν ὁποία μὲ ὑποδειγματικὴν τάξιν, ἱεροπρέπεια καὶ κατάνυξιν τέλεσε ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδου-

λος, ὅλοι ἔνοιωσαν «τὴν λειτουργικὴν “ὁμοθυμαδὸν” σύμπραξιν κλήρου καὶ λαοῦ», μεταφέρθηκαν νοερῶς στοὺς παλαιοχριστιανικοὺς χρόνους καὶ ἐβίωσαν ὅ,τι ὁ κ. Πανώτης ἐπεσήμανε γιὰ τὴν λειτουργία αὐτή, ὅταν ἔγραψεν: «Ἡ ἀρχαϊκὴ αὐτὴ ἱεουργία, ἡ ἀποστολικὴ πηγή, ἀρδεύει ὅλην τὴν λατρείαν, διὰ τῶν καθαρῶν

τῆς ναμάτων. Ἡ ἀπλότης τοῦ λεκτικοῦ, τὸ ἀνεπιτήδευτον ὕφος τῆς, ἡ ἔλλειψις τῆς ρητορικότητος ἐκείνης, ἡ ὁποία εἶναι ξένη πρὸς τὰς ἀκοὰς τῶν συγχρόνων ἀνθρώπων, ἡ ἀποφυγὴ τῆς πολυτελοῦς ἐμφανίσεως τοῦ ἱερατείου, ἡ ἐγγύτης τῶν τελουμένων, ἡ ἐπανασύνδεσις τοῦ λαοῦ μὲ τὴν λειτουργικὴν προσευχὴν καὶ τὴν Μετάδοσιν καὶ Μετάληψιν τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων κ.ἄ. κατέστησαν τὴν Λειτουργίαν αὐτὴν “ζῶν ὕδωρ” αὐξάνον τὴν πνευματικότητα τοῦ ἀνθρώπου» (Ἀριστ. Πανώτη, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 15).

Συχνὰ ἔρχεται στὸν νοῦ τοῦ γράφοντος ἡ σκέψις, ὅτι ἡ τέλεσις τῆς ἀρχαίας αὐτῆς Λειτουργίας θὰ ἦταν πιὸ σύντομη καὶ θὰ μᾶς μετέφερε κατὰ γνησιώτερον τρόπο στὴν παλαιοχριστιανικὴ τῆς ἀτμόσφαιρα, ἐὰν κατὰ τὸ δυνατόν παραλείπονται μερικὲς -ἀναμφιβόλως ἐξαιρετε- παρεμβολές, ποὺ ἔγιναν μὲ ἐπίδρασι τοῦ βυζαντινοῦ τυπικοῦ. Τέτοιες παρεμβολές, ὅπως σημείωσε ὁ Καθηγητὴς Παν. Τρεμπέλας, εἶναι «ὁ εἰσοδικὸς ὕμνος Ὁ Μονογενὴς Υἱός, τὸ Τρισάγιον, ὁ Χερουβικὸς ὕμνος, αὐτὴ ἡ μεγάλη εἴσοδος, ἡ ἀπαγγελία τοῦ συμβόλου, τὸ μεγαλυνάριον τῆς Παρθένου, τὸ ψαλλόμενον μετὰ τὸν καθαγιασμόν». Αὐτὰ «παρεισχύθησαν οὐχὶ ἐνωρίτερον τοῦ πέμπτου αἰῶνος ἐν τῇ προσπάθειά τοῦ νὰ προσεγγισθῆ ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ λειτουργικὴ πρᾶξις πρὸς τὴν τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως» (Παν. Τρεμπέλας, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 109).

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ

ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΑ

ΣΧΟΛΕΙΑ

Του Θεοφ. Ἐπισκόπου Ἀχελώου κ. **ΕΥΘΥΜΙΟΥ**

Ἰδρυση καὶ ἀκμὴ

Ἀπὸ τὶς ἀρχὲς σχεδὸν τοῦ 20οῦ αἰῶνα καὶ μέχρι τῆ δεκαετία τοῦ '60, ἡ Ἐκκλησία εἶχε μία καὶ μοναδική ποιμαντική δομὴ γιὰ τὰ παιδιά καὶ τοὺς νέους: τὸ Κατηχητικὸ Σχολεῖο. Τὸ Κατηχητικὸ ἐντυπωσίασε τὴ νεοελληνική κοινωνία καί, εἰδικότερα, τὴν ἑλληνική νεολαία, ἡ ὁποία ὀλοπρόθυμα πύκνωσε τὶς τάξεις του.

Ἡ εὐρύτατη αὐτὴ ἀποδοχὴ τῶν Κατηχητικῶν ὀφείλεται στοὺς ἐξῆς λόγους: Πρῶτον, στὴν ἔλλειψη ἄλλης δομῆς ποιμαντικῆς προσέγγισης τῆς νεολαίας, ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ποιμαντικὴ προσέγγιση τῆς νεολαίας στὰ δύσκολα χρόνια τῆς ὀθωμανικῆς δουλείας εἶχε σχεδὸν ἀχρηστευθεῖ ἀπὸ τοὺς βάρβαρους κατακτητές. Μὲ μεγάλη δυσκολία καὶ μὲ πολλοὺς κινδύνους λειτουργοῦσε ἐντελῶς αὐθόρμητα ὁ θεσμὸς τοῦ «Κρυφοῦ Σχολείου», χωρὶς ὅμως καμιά ιδιαίτερη δόμηση καὶ ὀργάνωση. Ἡ νεολαία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης βρισκόταν κυρίως στὰ δουνά καὶ μαθήτευαν κοντὰ στοὺς ὀνομαστοὺς ὄπλαρχηγούς. Εἶναι, μάλιστα, χαρακτηριστικό, ὅτι οἱ σοφοὶ αὐτοὶ πολέμαρχοι, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πολεμικὴ κατάρτιση, φρόντιζαν καὶ γιὰ τὴν ἀγωγή τῶν στρατευμένων νέων, ἀσκώντας τους στὸ λιθάρι, τὸ πήδημα καὶ τὸν χορό. Μερικοὶ δὲ ἀπὸ αὐτούς, ὅπως ὁ Γέρος τοῦ Μωριά, τοὺς παιδαγωγοῦσαν μὲ σοφὰ λόγια¹.

1. Ὁ Κολοκοτρώνης χαρακτηριζόταν γιὰ τὴ θυμοσοφία του. Συχνὰ δίδασκε τὰ παλικάρια του, μὲ ἀπλὸ καὶ παραστατικὸ τρόπο. Ἐνα παράδειγμα: Θέλοντας νὰ τοὺς ἐξηγήσει τὸ βαθύτερο νόημα τοῦ ἀγώνα, τοὺς ἔλεγε τὴν ἐξῆς παραβολικὴ εἰκόνα: «Σὲ ποιά καρδιά τὰ παιδιά ρίχνουν τὶς περισσότερες πέτρες; Σ' αὐτὲς ποὺ ἔχουν τὰ περισσότερα καρδιά. Ἐτσι καὶ οἱ ἐχθροί. Πολεμᾶνε τὸ ἔθνος μας γιὰτὶ ἔχει μεγάλη παράδοση καὶ ἀληθινὴ θρησκεία».

Δεύτερον, στὴν ἀφύπνιση τοῦ θεολογικοῦ λόγου στὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα. Ὡς γνωστόν, καθόλη τὴ διάρκεια τῆς τουρκοκρατίας, ὁ θεολογικὸς λόγος ἦταν περιορισμένος. Λίγοι μόνο λόγοι κληρικοί, μετρημένοι στὰ δάχτυλα, καλλιεργοῦσαν τὰ θεολογικὰ γράμματα. Οἱ περισσότεροι ἱερεῖς καὶ μοναχοὶ ἦταν αὐτοδίδακτοι (θεοδίδακτοι). Μετὰ ὅμως τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ ἔθνους καὶ τὴν

ἰδρυση τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς (1837), ἄρχισε ἡ Ἐκκλησία νὰ πλουτίζεται ἀπὸ μορφωμένους διδασκάλους καὶ κληρικούς. Ἐτσι, ἡ Ἐκκλησία μας ἄρχισε νὰ ἀρθρώνει θεολογικὸ λόγο, ἰδίως μετὰ τὸ τέλος τοῦ ὀρθολογικοῦ 19ου αἰῶνα. Εἶναι χαρακτηριστικό, ὅτι ἡ ἀγωγή καὶ κατήχηση τῆς νεολαίας, ἦταν ὁ πρῶτος στόχος τῶν λογίων κληρικῶν, μὲ τὴν ἰδρυση καὶ λειτουργία τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων.

Τρίτον, στὴν ἀπουσία ὁποιασδήποτε ἐξωσχολικῆς ἀπασχόλησης τῶν παιδιῶν καὶ τῆς νεολαίας. Οἱ νέοι, ἐκτὸς τῆς σχολικῆς ἐκπαιδεύσεως, δὲν εἶχαν καμιά ἄλλη εὐκαιρία ἐξωσχολικῆς ἀπασχόλησης.

Καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ ψυχαγωγία τῶν νέων ἦταν σχεδὸν ἀνύπαρκτη. Ἡ αὐστηρότητα τῆς ἐποχῆς δὲν ἐπέ-

τρεπε καμιά σχεδόν έξωσχολική απασχόληση και έκδηλωση της νεολαίας². Αντίθετα, η λειτουργία των Κατηχητικών, εκτός της διδασχής, περιελάμβανε και πολλές άλλες έκδηλώσεις, όπως λ.χ. τραγούδι, ψυχαγωγία, άθλητισμό, έκδρομες κ.λπ. πρωτόγνωρες δηλαδή έξωσχολικές έκδηλώσεις, στις όποιες οι γονείς και εκπαιδευτικοί όχι μόνον δέν εμπόδιζαν τὰ παιδιά και τούς μαθητές νά συμμετέχουν, αλλά και τούς προέτρειπαν θερμά για μιά καθολική συμμετοχή. Πολλοί, μάλιστα, εκπαιδευτικοί, διδάσκαλοι και καθηγηταί, ήσαν ταυτόχρονα κατηχηταί και κατηχήτρια.

Οί τρεις αὐτοί λόγοι συνετέλεσαν ὥστε στὰ Κατηχητικά τῆς περιόδου 1930-1960 νά συμμετέχει ἕνα μεγάλο ποσοστό τῆς ἑλληνικῆς νεολαίας³.

Δυσλειτουργία και κρίση

Ἀπὸ τίς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ '70, ἡ ποιμαντική δομή τῶν Κατηχητικῶν ἄρχισε νά δυσλειτουργεῖ. Κύριοι λόγοι τῆς δυσλειτουργίας αὐτῆς ἦταν οἱ ἑξῆς:

Πρῶτον, ἡ κοινωνικοπολιτιστική ἀλλαγὴ τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας και, εἰδικότερα, τοῦ παιδαγωγικοῦ μοντέλου. Ἡ ἀρχὴ τῆς πειθαρχημένης ἀγωγῆς στὸ σχολεῖο και τὴν κοινωνία τῆς προηγούμενης περιόδου, ἀντικαταστάθηκε μὲ τὸ «σύγχρονο» (ἀμερικανικό) παιδαγωγικό μοντέλο τῆς ἐλεύθερης ἀγωγῆς. Ἡ ἀλλαγὴ

2. Ἐξαίρεση ἀποτελέσει ἡ δικτατορική περίοδος 1935-1941, κατὰ τὴν ὁποία ἰδρύθηκε ἡ Ἐθνική Ὁργάνωση Νεολαίας (ΕΟΝ) στὴν ὁποία τὰ παιδιά και οἱ νέοι ὀργανώθηκαν ὑποχρεωτικά.

3. Θὰ ἀναφέρουμε μόνο δύο ἐπώνυμους ἐκπροσώπους τῆς νεολαίας τῆς περιόδου αὐτῆς πού συμμετείχαν στὰ Κατηχητικά: τὸν λογοτέχνη Γ. Ἰωάννου, πού ἔγραψε μάλιστα τίς ἐμπειρίες του ἀπὸ τὰ Κατηχητικά στὸ βιβλίο του «Ὁ Χριστὸς Ἀρχηγός μας» και τὸν μουσικοσυνθέτη Λ. Κηλαηδόνη πού πρόσφατα κατέγραψε σὲ δίσκους ὅλα τὰ τραγούδια τῶν Κατηχητικῶν τῆς περιόδου ἐκείνης.

4. Βασική παιδαγωγική μέθοδος πού ἐφαρμόστηκε και στὸ θεομὸ τῶν Κατηχητικῶν ἦταν ἡ ἐπικρατούσα τότε μέθοδος τῆς διδασχῆς ἀπὸ καθέδρας. Οἱ μαθητές, καθισμένοι σὲ καθίσματα, ἀκούγαν τὸν Κατηχητὴ διδάσκοντα τὸ «μάθημα». Ὑπῆρχαν, μάλιστα, και ἐλόπται (γονεῖς), οἱ ὁποῖοι παρατηροῦσαν τούς τυχόν ἀτακτοῦντες μαθητές ἢ και τούς ἀπομάκρυναν ἀπὸ τὸ «μάθημα»!

αὐτὴ προσέδωσε καιρία τὴ δομὴ τοῦ Κατηχητικοῦ, τὸ ὁποῖο ἀσκούσε ὁπωσδήποτε μιά κατεξοχὴν πειθαρχημένη ἀγωγή⁴.

Δεύτερον, ἡ ἐκρηξὴ τῶν έξωσχολικῶν ἀπασχολήσεων τῶν παιδιῶν και τῶν νέων. Στὴ σύγχρονη ἑλληνική κοινωνία, οἱ έξωσχολικές ἀπασχολήσεις τῶν παιδιῶν και τῶν νέων πολλαπλασιάστηκαν κατακόρυφα:

ξένες γλωσσες, φροντιστήρια, πολιτικές νεολαίες, τηλεόραση, ἀθλητισμός, χορός, περιηγητισμός, προσκοπισμός κ.λπ. Τὸ φαινόμενο αὐτό, ὅπως ἦταν φυσικό, κατέλυσε τὴ μοναδικότητα τοῦ Κατηχητικοῦ και προκάλεσε συμφόρηση στὸν ἐλεύθερο χρόνο τῶν παιδιῶν. Ἡ γοητεία, μάλιστα, τῶν νέων αὐτῶν έξωσχολικῶν ἀπασχολήσεων ἐπέδρασε και ἐπιδρᾶ καταλυτικά στὸ ἐνδιαφέρον τῶν παιδιῶν για τὰ Κατηχητικά.

Τρίτον, ἡ ἰδεολογική πολλαπλότητα τῆς ἐποχῆς μας. Στὴν προπολεμική και μεταπολεμική ἑλληνική κοινωνία, ἐπικρατοῦσε πολιτιστική και θρησκευτική ὁμοιογένεια. Ἀπὸ τὴ δεκαετία τοῦ '70 ἄρχισε ἡ εἰσροὴ πολλῶν μὴ ἑλληνικῶν πολιτιστικῶν και θρησκευτικῶν ἰδεῶν και συστημάτων (ξένα θρησκευματα, κουλτοῦρες, ὀργανώσεις, ἀποστολές κ.λπ.). Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι σήμερα στὴν Ἑλλάδα ὑπάρχουν και δροῦν 500 περίπου τέτοια ἰδεολογικά συστήματα (αἱρέσεις). Τὸ φαινόμενο αὐτό ἐπιτείνεται ἀπὸ τὰ ΜΜΕ, τὰ ὁποῖα, διοχετεύοντας στὸ κοινὸ ἰδέες και πληροφορίες ἀπὸ τὴν πολιτιστική αὐτὴ ποικιλομορφία, προκαλοῦν σὲ ὀλόκληρη τὴν ἑλληνική κοινωνία και ἰδιαίτερα στους νέους πολιτιστική και θρησκευτική σύγχυση. Τί δέον γενέσθαι;

ΞΑΝΑΖΩΝΤΑΝΕΜΑ ΤΗΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ

Β'

Τοῦ Πανοσ. Ἀρχιμ. κ. Ἡλίας Μαστρογιαννοπούλου

Μιὰ ἀξιόλογη προσπάθεια γιὰ τὸ ξαναζωντανέμα τῆς Λατρείας ἔκανε τὰ τελευταῖα χρόνια καὶ τὸ περιοδικὸ ὀρθόδοξου στοχασμοῦ «Σύναξη», ιδιαίτερα στὸ τεῦχος τοῦ θέρους 1998. Τὸ γενικὸ θέμα ἦταν «Ἡ μαγεία ἐντὸς τῶν τειχῶν - Στρεβλώσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνείδησης». Σὲ μιὰ συζήτηση μὲ πέντε κληρικούς ποὺ ὀργάνωσε ὁ ἀρχισυντάκτης, παρουσιάζονται μερικὲς μαγικὲς ἀλλοιώσεις ποὺ γίνονται συχνὰ κατὰ τὴν τέλεση τῶν ἱερῶν μυστηρίων (Βάπτισμα, Γάμος, Ἁγιασμός), εἴτε ἀπὸ ἄγνοια εἴτε ἀπὸ ἕναν στενὸ κληρικολισμὸ καὶ φυσικὰ ἀπὸ ἔλλειψη ζωντανῆς θεολογίας καὶ οὐσιαστικῆς συμμετοχῆς (ὑπερβολὲς καὶ καταχρήσεις σὲ μπουκαλάκια μὲ δῆθεν ἁγίασμα, βαμβάκια μὲ λάδι τοῦ ἁγίου κ.λπ.)¹. Πράγματι, πρόκειται γιὰ μιὰ βαθιὰ παθολογικὴ ἀνατομία.

Παρόμοια εἶχε τονίσει σὲ προηγούμενα τεύχη τοῦ ἴδιου περιοδικοῦ ὁ ψυχίατρος θεολόγος π. Βασίλειος Θεομῶς, ἄλλοτε δείχνοντας πῶς ὁ λειτουργικὸς λόγος γίνεται ἕνα προσωπεῖο ποὺ κρύβει ἐνίοτε τὴν οὐσία καὶ τὸ βαθύτερο νόημα τῆς λατρείας², ἄλλοτε πῶς καταντοῦμε σὲ ἕναν «ἐκκλησιολογικὸ δοκητισμὸ» μὲ διάφορες λειτουργικὲς ἀσυνέπειες καὶ ἄλλα ὀξύμωρα (μυστικὲς καὶ ἀκατανόητες εὐχές, ἀνάδοχοι στὴν βάπτισμα ποὺ δὲν ξέρουν τὸ «Πιστεύω», βάπτισμα χωρὶς πλήρη κατάδυση)³.

Σὲ ἄλλο τεῦχος τοῦ ἴδιου περιοδικοῦ συναντᾶμε πάλι ἐνδιαφέροντα δοκίμια γιὰ μιὰ πῶς ζωντανὴ λειτουργικὴ ἀνανέωση⁴. Ὁ καθηγητὴς π. Ἀλκιβ. Καλύβας τονίζει τὴν ἀνάγκη γιὰ μιὰ βαθύτερη κατανόηση τοῦ περιεχομένου

καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς λατρείας, ἀλλὰ καὶ γιὰ μιὰ οὐσιαστικὴ, συνειδητὴ καὶ ζωντανὴ συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ. Στὴ συνέχεια ὁ καθηγητὴς Πέτρος Βασιλειάδης, ποὺ ἔχει ἀσχοληθεῖ καὶ ἄλλες φορές μὲ τὸ θέμα αὐτό, συσχετίζει τὴν εὐχαριστιακὴ δομὴ τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὴν ἱεραποστολικὴ τῆς προοπτικὴ. Ὑπογραμμίζει ιδιαίτερα τὴν ἀνάγκη γιὰ ἀνανέωση καὶ γιὰ «ἐπαναφορὰ τῆς καθολικῆς συμμετοχῆς στὴν ἐσχατολογικὴ τράπεζα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, δηλαδή στὴ θεία κοινωνία». Σὲ αὐτὴν τὴν πραγματικὴ εἰκόνα τῆς ἐρχόμενης Βασιλείας ὁ λαὸς πρέπει νὰ μετέχη χωρὶς παθητικότητα θεατοῦ, χωρὶς μυστικὲς εὐχές, χωρὶς γιγαντιαία τέμπλα⁵. Κάτι παρόμοιο τονίζει καὶ ὁ Γ. Φίλιας στὸ ἐπόμενο ἄρθρο, ὑπογραμμίζοντας ὅτι «Ἡ Ἐκκλησία εἶναι πάνω ἀπ' ὅλα λατρεύουσα κοινότητα» καὶ κατὰ τὸν π. Ἀ. Σμέμαν «χωρὶς λατρεία δὲν ὑπάρχει Ἐκκλησία».

* * *

Ἕνας ἄλλος «θιασώτης καὶ σκαπανεὺς τῆς λειτουργικῆς ἀναγέννησης» εἶναι ὁ μητροπολίτης Σηλυβρίας Αἰμιλιανὸς Τιμιάδης. Ζώντας ἀπὸ πολλὰ χρόνια στὴ Δύση διακατέχεται ἀπὸ τὸν βαθύτατο πόθο νὰ παρουσιασθῆ ἡ ὀρθόδοξη λατρεία στοὺς δυτικούς σὰν μιὰ ζωντανὴ μαρτυρία ἀλήθειας καὶ ζωῆς. Ἐκτὸς ἀπὸ ἄλλα δημοσιεύματά του ἂς σταθοῦμε σὲ ἕνα μικρὸ βιβλίο του ποὺ τονίζει τὴν ἐπείγουσα ἀνάγκη γιὰ ἐνεργὸ συμμετοχὴ ὅλου τοῦ λαοῦ στὸ μέγα μυστήριο. Δὲν παύει νὰ ἐπισημαίνει: «Λειτουργία σημαίνει προσφορὰ ὄλου τοῦ λαοῦ. Ὅλοι ἀνεξαίρετως προσφέρουν καὶ συνεισφέρουν κάτι στὴν λατρεία. Ὁ καθένας

1. Σύναξη ἀριθ. 67.
2. Σύναξη ἀριθ. 66.
3. Σύναξη ἀριθ. 58.
4. Σύναξη ἀριθ. 61.

5. Βλέπε καὶ τὸ βιβλίο τοῦ Π. Βασιλειάδη, *Lex orandi*, 1994, καὶ ιδιαίτερα τὸ ἄρθρο του Ὁρθοδοξία καὶ λειτουργικὴ ἀναγέννηση, περιοδ. Καθ' ὁδὸν ἀρ. 1, 1992.

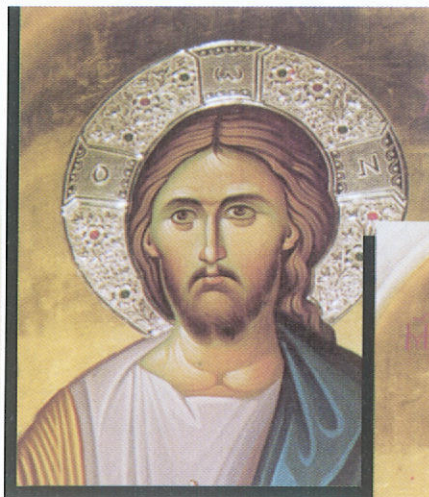
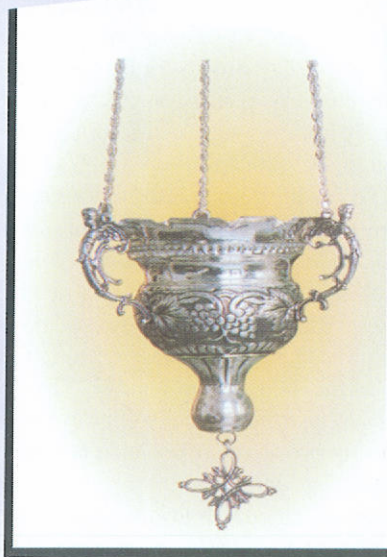
ανάλογα με τη θέση και τις ικανότητές του. Ἡ λειτουργική ὑμνωδία βασίζεται στην κοινή αὐτὴ προσφορὰ τοῦ λαοῦ. Τὸ πλήρωμα ψάλλει καὶ αἰνεῖ. Ἐὰν δὲν ψάλλῃ, τότε ἡ ἀκολουθία δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ζῶσα, πλήρης, λειτουργική. «Ὅλοι συμμετέχουμε στὴν ἀρχιερατικὴ ιδιότητα τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος προσφέρει καὶ προσφέρεται»⁶.

Ἄλλὰ καὶ ἓνας ἄλλος ἀρχιερεὺς, πονεμένος αὐτός, ὁ πρῶν Ἀττικῆς Νικόδημος, μέσα ἀπὸ τὸν πόνο του ἔδγαλε ἓνα ὠραῖο βιβλίον πένυσι, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ ἓνα βαθυστόχαστο σχόλιο καὶ μιὰ θεολογικὴ ἀνάλυση τοῦ κλασικοῦ ἔργου τοῦ Νικολάου Καβάσιλα «Ἐρμηνεία εἰς τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν». Ὁ σοφώτατος ἐκεῖνος λόγιος καὶ θεολόγος τοῦ ἸΔ' αἰῶνος πού ἀφομοίωσε τὶς ἐμπειρίες τῶν Πατέρων καὶ ἔζησε ἔντονα τὴν ἐποχὴ του, συνδεόμενος στενὰ μὲ τὸν Ἅγιο Γρηγόριο Παλαμᾶ καὶ

πού ἔκανε ἀπὸ τὰ γερμανικὰ ὁ δρ. Θεολ. π. Δημήτριος Τζέρπος⁸. Στὸ ἔργο αὐτὸ ὁ καθηγητὴς Χ. Γ. Σουλτς παρακολουθεῖ τὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξη καὶ διαμόρφωση τῆς βυζαντινῆς λειτουργίας ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν μεγάλων Πατέρων Βασιλείου καὶ Χρυσοστόμου μέχρι τοὺς περιφημοὺς σχολιασμοὺς τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ καὶ τοῦ Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, τοῦ Συμεὼν Θεοφάνους καὶ τοῦ Νικ. Καβάσιλα. Ὁ συγγραφεὺς, χρησιμοποιώντας τὴν ἱστοριογενετικὴ μέθοδο, ἀκολουθεῖ ἐξελικτικὰ τὴ διαμόρφωση τοῦ συμβολικοῦ περιεχομένου τῆς καὶ τὶς μυσταγωγικὰς ἀναγωγὰς τῆς. Ἔτσι βλέπουμε πῶς ἡ λειτουργία ἐκφράζει τὸ δόγμα ἀλλὰ καὶ τὸ ἦθος τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ἀποστολικὴν παράδοση, ἀλλὰ καὶ τὴν πλούσια βυζαντινὴ ἐμπειρία. Καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἀποκαλύπτεται ὁ θεολογικώτατος πλοῦτος τοῦ μεγαλειώδους μυστηρίου.

Θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε, συμπεραίνοντας, ὅτι οἱ ἀναφερθεῖσες λειτουργικὲς μελέτες συγκλίνουν σὲ τρία βασικὰ σημεῖα ἢ στόχους:

α) Ἀνάγκη κατανοήσεως καὶ ἐμβαθύνσεως στὸ βαθύτερο νόημα καὶ περιε-

**Τὸ πλήρωμα
ψάλλει καὶ αἰνεῖ
Ἐὰν δὲν ψάλλῃ,
τότε ἡ ἀκολουθία
δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ
ζῶσα, πλήρης,
λειτουργική.**

παρακολουθώντας τὶς ἀγωνίες τῆς ἐποχῆς του, πρόσφερε στὴν ὀρθόδοξη γραμματεία αὐτὸ τὸ βαθύτατο κείμενο, πού τὸ ἀναλύει ἐδῶ ὁ συγγραφεὺς μας σὲ 18 κεφάλαια. Ἰδιαίτερα ἐπιμένει στὴν ἐναρκτήρια δοξολογία («Εὐλογημένη ἡ Βασιλεία»), στὸ περιεκτικώτατο «Κύριε, ἐλέησον», στὴν ὑμνολογία τῆς πίστεως καὶ προπᾶτων στὴν ἁγία ἀναφορὰ ἢ προσφορὰ τῆς θυσίας⁷.

Κλείνουμε τὴν ἀναδρομὴ αὐτὴ μὲ μιὰ μελέτη πού κυκλοφόρησε πρόσφατα. Πρόκειται γιὰ μιὰ μετάφραση

χόμενο τῆς λατρείας καὶ ἰδιαίτερα τῆς θείας λειτουργίας.

β) Ἀνάγκη ἀνανεώσεως (ἢ ἀναπαλαιώσεως) τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ μὲ περισσότερο τονισμὸ τῶν βασικῶν στοιχείων καὶ ἀποκάθαρση ἀπὸ δευτερεύοντα, ἀσήμαντα, παρεμβλήματα ἢ ξένα στοιχεῖα.

γ) Ἀνάγκη συμμετοχῆς τοῦ λαοῦ, ζωντανῆς καὶ ἐνεργοῦ, εἴτε στὴν ἀπαγγελία τῆς Κυριακῆς προσευχῆς καὶ τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως, εἴτε βαθμηδὸν στὴν ψαλμωδία καὶ πολὺ περισσότερο στὴν θεία Κοινωνία.

Αὐτὰ εἶναι βασικὰ αἰτήματα καὶ πόθοι γιὰ μιὰ οὐσιαστικὴ ἀναγέννηση τῆς ὅλης Ἐκκλησίας μας.

(Συνεχίζεται)

6. Ἡ ἀληθινὴ λατρεία, 1991.

7. Θυσίαν αἰνέσεως, 1998.

8. Ἡ βυζαντινὴ λειτουργία, 1998.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Του κ. **ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΑΗ**,
Καθηγητού του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

(Συνέχεια από την σελ. 7 του προηγούμενου τεύχους)

ντιθέτως, για την ανάγνωση των ευχών σε περίπτωση ιερατικού συλλειτουργού, από όσο γνωρίζω, δεν υπάρχουν παλαιές διατάξεις που να καθορίζουν το πρακτέο. Οί δυνατότητες είναι τρεις: ή ο πρώτος διαβάζει μόνος αυτός τις ευχές εις ἐπίρροον των συλλειτουργῶν, ή τις διαβάζουν παραλλήλως ὅλοι μυστικῶς, ή κατανέμονται ὅπως περίπου και οί ἐκφωνήσεις μεταξύ των συλλειτουργῶν ἱερέων. Στήν σημερινή πράξη μᾶλλον συναντῶνται και οί τρεις ὡς ἄνω παραλλαγές. Ἀπό ὅσο ὁμως μπορούμε να συναγάγουμε ἀπό τήν ἀρχιερατική λειτουργία, κατὰ μίμηση τῆς τάξεως τῆς ὁποίας γίνεται και τὸ ἱερατικό συλλείτουργο, οί ευχές εἶναι ὀρθό να λέγονται μόνο ἀπό τὸν πρώτο των ἱερέων εις ἐπίρροον των συλλειτουργούντων. Στήν ἀρχιερατική λειτουργία ὁ ἀρχιερεὺς λέγει μόνος

αὐτὸς τις ευχές, εἴτε λέγει ὁ ἴδιος τις ἐκφωνήσεις τους, εἴτε τις ἐκχωρεῖ στοὺς ἱερεῖς. Λέγει και τις ευχές των ἀντιφώνων, ἐνὼ μάλιστα θρίσκειται ἔξω, σὸ δεσποτικό ή σὸ μέσον τοῦ ναοῦ, των ὁποίων τριῶν ευχῶν οί ἐκφωνήσεις λέγονται ὡς γνωστόν, πάντοτε ἀπό τοὺς ἱερεῖς ποὺ συλλειτουργοῦν.

Ἐπὲρ τῆς κατανομῆς των ευχῶν μεταξύ των συλλειτουργῶν ἱερέων θά μπορούσε να προσαχθεῖ ὡς ἐπιχείρημα πάλι ἀπό τήν ἀρχιερατική λειτουργία, ἀλλὰ και ἀπό τήν τάξη τοῦ ἱερατικοῦ συλλειτουργοῦ, ὅτι ή ὀπισθάμβωνος ευχή δὲν λέγεται ἀπό τὸν ἀρχιερέα οὔτε ἀπό τὸν πρώτο ἱερέα κατὰ τήν συλλειτουργία. Ἐπομένως γιατί κατ' ἀναλογίαν να μὴν κατανέμονται και οί ἄλλες ευχές; Τὴν ἀπάντηση μᾶς δίνει και πάλι ὁ ἅγιος Συμεὼν Θεσσαλονίκης, ποὺ μαρτυρεῖ ὅτι ὅλες τις ευχές λέγει ὁ ἀρχιερεὺς, ἀκόμη και αὐτή τὴν ὀπισθάμβωνο μυστικῶς «ἐνδον», ἐνὼ ὁ ἱερεὺς, κατόπιν εὐλογίας του, τὴν λέγει εις ἐπίρροον τοῦ λαοῦ και σὸ μέσον τοῦ ναοῦ. Ἔτσι, ἀναφερόμενος σὸν μόλις χειροτονηθέντα ἱερέα, γράφει: «Ὁ δέ γε νεωστὶ χειροτονηθείς ἱερεὺς αὐτήν τὴν ευχήν πρὸς τὸν Θεὸν ἀναφέρει, ή και τελευταία ἐστὶ και ὀπισθάμβωνος λέγεται... πρώτον δὲ λαμβάνει ἀρχιερατικὴν εὐλογίαν... και μετὰ τὸ εὐξασθαι πάλιν εὐλογεῖται» (Διάλογος, κεφ. 184). Ἄλλου εἶναι ἀναλυτικότερος και δίδει και τὴν αἰτιολογία και θεολογική δικαίωση τῆς πράξεως αὐτῆς. Πρόκειται περὶ περιγραφῆς τῆς τάξεως τῆς ἀρχιερατικῆς λειτουργίας: «Ὁ δεύτερος δὲ των ἱερέων τὴν ὀπισθάμβωνον ευχήν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἔξωθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος εις ἐπίρροον ἐκφωνεῖ (ἄλλου λέγει ὅτι ὁ ἱερεὺς λέγει τὴν ὀπισθάμβωνο «ὀπισθεν τοῦ ἁμβωνος μέσω τοῦ ναοῦ, ὡς ἀκροᾶσθαι πάντας και τούτω συνεύχεσθαι και ὡς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ παντός τοῦ λαοῦ», Διάλογος, κεφ. 355), ευχόμενος μὲν ταύτην τὴν τελευταίαν ευχήν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, ἔργον δὲ ποιῶν ἀρχιερέως ὅτι και αἱ ἀρχαὶ των ευχῶν και τὸ τέλος ἔργον αὐτοῦ. Ὅμως και ὁ ἀρχιερεὺς ταύτην ἐνδον μυστικῶς πρὸς τὸν Θεὸν ἀναφέρει. Διὰ τοῦτο οὖν και προσελθόντα σφραγίζει τὸν ἱερέα μετὰ τὸ εἰπεῖν τὴν ευχήν» (Διάλογος, κεφ. 99).

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω και κατ' ἀναλογίαν μπορούμε να καταλήξουμε σὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ εὐτακτο και τὸ σύμφωνο με τὴν παράδοση, ἀπό ὅσες ἐνδείξεις ἔχουμε, εἶναι οί ευχές κατὰ τὰ ἱερατικά συλλείτουργα να λέγονται μόνο ἀπό τὸν πρώτο ἱερέα, πλὴν τῆς ὀπισθαμβώνου ποὺ λέγεται ἀπό τὸν δεύτερο τῆ τάξει. Σὲ περίπτωση πάντως κατανομῆς των ευχῶν μεταξύ των συλλειτουργῶν, πράγμα ποὺ κατὰ τὰ ἀνωτέρω πρέπει να θεωρηθεῖ ὡς μὴ εὐτακτο, ὁ πρώτος ἱερεὺς πρέπει ἀπαρατήτως να λέγει τὴν ευχή τῆς εισόδου, τὴν ευχή τοῦ χειροδικοῦ ἕννου («Οὐδεὶς ἄξιος...»), τὴν ευχή τῆς ἀναφορᾶς ἀπό τοῦ «Ἡ χάρις...» μέχρι τὸ «Και ἔσται τὰ ἐλέη...», τὴν ευχή τῆς ὑψώσεως τοῦ ἁγίου ἄρτου («Πρόσχες, Κύριε...» —«Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις») και τὴν εὐλογία-ευχή τῆς ἀπολύσεως («Εὐλογία Κυρίου... Χριστὸς ὁ ἀληθινός...»).

Βασικαὶ ἀρχαὶ τοῦ Κηρύγματος*

Τοῦ Πανοσ. Ἀρχιμ. κ. Χριστοφόρου Σταυροπούλου

(Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελίδα 15 τοῦ προηγούμενου τεύχους)

3. Σταύρωσις - Ἀνάστασις - Τελικὴ Κρίσις.

λα ὀδηγοῦν στὴν Β΄ Παρουσία τοῦ Κυρίου. Ἡ Κρίσις ἀνήκει εἰς τὸν Κύριον τῆς δόξης. «Ὡστε μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ Κύριος, ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν, καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἐκάστω ἀπὸ τοῦ Θεοῦ» (Α΄ Κορ. δ΄ 5). Ὅλα αὐτὰ διότι ὅλοι θὰ σταθοῦμε μπροστὰ στὸ δῆμα τοῦ Χριστοῦ «τοὺς γὰρ πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ δῆματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθόν, εἴτε κακόν» (Β΄ Κορ. ε΄ 10).

Ἡ μέλλουσα κρίσις ἀποτελεῖ γιὰ τοὺς πιστοὺς μία δωρεὰ πίστεως καὶ ἀποτελεῖ ἐπίσης τὴν βάση τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος. Γιὰ τὸν ἀπ. Παῦλον ἡ μέλλουσα κρίσις εἶναι μία λειτουργία τῆς παγκοσμίου κυριαρχίας τοῦ Χριστοῦ. Στηρίζεται δὲ αὐτὴ ἡ παγκόσμιος ἐξουσία στὸν θάνατο καὶ στὴν Ἀνάστασί του.

Βασικὸ στοιχεῖο τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος εἶναι ὅτι ὁ Χριστὸς θὰ ἔλθῃ κατὰ τὴν Δευτέρα Παρουσία του ὡς Κριτῆς καὶ ὡς Σωτῆρ. Ὁ ἀπ. Παῦλος ὡς ἐξῆς συγκεφαλαιώνει καὶ θέτει ὡς συμπέρασμα κυρίαρχο καὶ παρουσιάζει τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματός του στοὺς Θεσσαλονικεῖς: «αὐτοὶ γὰρ περὶ ἡμῶν ἀπαγγέλλουσιν ὅποιαν εἴσοδον ἔσχομεν πρὸς ὑμᾶς, καὶ πῶς ἐπεστρέψατε πρὸς τὸν Θεὸν ἀπὸ τῶν εἰδώλων δουλεύειν Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ καὶ ἀναμένειν τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐκ τῶν οὐρανῶν, ὃν ἠγειρεν ἐκ τῶν νεκρῶν Ἰησοῦν τὸν ῥυόμενον ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῆς ἐρχομένης» (Α΄ Θεσ. α΄, 9-10).

Τὸ ἀποστολικὸ κήρυγμα λοιπὸν εἶναι ἡ διακήρυξις τῶν ἔργων καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ θανάτου καὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ μέσα σὲ ἓνα κλίμα ἐσχατολογικὸ ποὺ ἔχει μία ἰδιάζουσα ἔννοια καὶ σημασία: ἀπὸ τὸν ἁμαρτωλὸν αὐτὸν αἰῶνα ὀδηγοῦμαστε στὸν μέλλοντα αἰῶνα. Ἔχει τεράστια, μοναδικὴ σημασία ἢ ἐπιβεβαίωσις ὅτι ὁ Χριστὸς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη κατὰ τὰς Γραφάς. Οἱ προφῆται τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἰδiazόντως ὑπογραμμίζουν τὴν μοναδικὴν σημασίαν τῆς «ἡμέρας Κυρίου», ποὺ ἔρχεται.

Οἱ ἐκπληρώσεις τῶν προφητειῶν φανερῶνουν ὅτι ἡ ἡμέρα Κυρίου ἔρχεται, ἦλθε καὶ ὅτι ὁ μέλλον αἰὼν ἄρχισε. Ὁ θάνατος καὶ ἡ ἀνάστασις τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἀποτελοῦν τὴν ὀλοκλήρωσι τοῦ προφητικοῦ λόγου. Ἦδη οἱ πιστοὶ ἔχουν ἀπελευθερωθεῖ ἀπὸ τὸν ἄθλιον παρόντα αἰῶνα. Ὁ νέος, ὁ αἰώνιος αἰὼν εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς, ὁ σταυρωθεὶς καὶ ταφεὶς καὶ ἀναστὰς Κύριος. Θὰ ἐπανέλθῃ γιὰ νὰ ἐξασκήσῃ πλήρως τὴν κυριαρχία του ὡς Κριτῆς καὶ ὡς Σωτῆρ (βλ. Α΄ Κορ. ιε΄, 23-28).

Αὐτὸ τὸ κήρυγμα δὲν εἶναι μόνον τοῦ ἀπ. Παύλου ἀλλὰ ὅλων τῶν ἀγ. Ἀποστόλων. Εἶναι τὸ βασικὸ καὶ κυρίαρχο ἀποστολικὸ κήρυγμα: «εἴτε οὖν ἐγὼ εἴτε ἐκεῖνοι, οὕτω κηρύσσομεν καὶ οὕτως ἐπιστεῦσατε», «ἔχοντες τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως» (Α΄ Κορ. ιε΄, 11. Β΄ Κορ. δ΄, 13. Πρὸβλ. καὶ Γαλ. α΄, 11, 18. β΄, 1-2).

Ἡ ἀναφορὰ μας αὐτὴ στὸ Ἀποστολικὸ κήρυγμα γίνεται γιὰ νὰ τονισθῇ ἡ βασικὴ καὶ οὐσιώδης σημασία καὶ ἡ πρωταρχικὴ θέσις του στοῦ κηρύγματος τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ τελεῖται ἀπὸ τοὺς κήρυκας τοῦ θείου λόγου.

Κάτω ἀπὸ αὐτὴ τὴν ὀπτική, πού εἶναι μοναδική καὶ ἀναντικατάστατη, θὰ πρέπει νὰ τελεσιουργῆται τὸ κήρυγμα ἀπὸ κάθε ἱεροκήρυκα. Παραθεώρησις τοῦ περιεχομένου τοῦ Ἀποστολικοῦ κηρύγματος σημαίνει ἐκτροπή, λάθος, ἄγνοια ἢ ὅ,τι ἄλλο μὴ ὀρθό. Ἐδῶ σημειώσαμε τὸν βασικὸ πυρῆνα τοῦ Ἀποστολικοῦ κηρύγματος. Μία βαθεὶά καὶ πλατεὶά γνώσις τοῦ ἀπὸ κάθε κήρυκα τοῦ θεοῦ λόγου εἶναι ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ.

4. Τὸ ἀποστολικὸ ὅμως κήρυγμα συνυφαίνεται μὲ τὴν διδαχὴ. Ἡ ἐντολὴ τοῦ Ἀναστάτος Κυρίου, πού κατέχει πᾶσαν τὴν ἐξουσίαν οὐρανοῦ καὶ γῆς, εἶναι σαφής: Μαθητεύσατε, κηρύξατε τὸ Εὐαγγέλιον, «διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν» (Ματθ. κη', 19-20).

Ἡ βασικὴ καὶ οὐσιώδης διακήρυξις τοῦ Εὐαγγελίου συνοδεύεται μὲ τὴ διδαχὴ.

Κλασικὸ δεῖγμα Ἀποστολικοῦ κηρύγματος μετὰ σχετικῆς διδαχῆς εἶναι τὸ κήρυγμα τοῦ ἀπ. Πέτρου κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς (Πράξ. β', 14-46).

Σ' αὐτὸ τὸ κήρυγμα, πού εἶναι τὸ πιὸ πρῶϊμο χριστιανικὸ κήρυγμα, ἔχουμε τὰ ἐξῆς κυρίαρχα στοιχεῖα. 1) Μαρτυρία γιὰ τὰ γεγονότα τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ μὲ ἰδιαίτερη ἀναφορὰ στὴ Σταύρωσι καὶ τὴν Ἀνάστασι. 2) Ἑρμηνεῖα καὶ ἐξήγησι τῆς ἐννοίας καὶ τῆς σημασίας αὐτῶν τῶν γεγονότων. 3) Ἀναφορὰ στοὺς προφῆτες καὶ ἀποδείξεις ἐκ τῶν προφητῶν. 4) Διδακτικὸ καὶ προτρεπτικὸ μέρος μὲ σκοπὸ τὸ ξύπνημα τῆς συνειδήσεως γιὰ τὸ ἔγκλημα κατὰ τοῦ Χριστοῦ. Παρακίνησις καὶ προτροπὴ σὲ μετάνοια καὶ ἐπιστροφὴ μὲ δεδαῖα τὴν πεποίθησι στὴν ἄφεσι τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τὴ σωτηρία διὰ τοῦ Χριστοῦ. 5) Βάπτισμα, δωρεὰ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος, εἴσοδος στὴν Ἐκκλησία.

Τὸ κήρυγμα αὐτὸ τοῦ ἀπ. Πέτρου ἔχει βιβλικὸ καὶ χριστοκεντρικὸ χαρακτήρα. Εἶναι κήρυγμα σωτηριολογικὸ καὶ ἐκκλησιολογικὸ στὴν βαθεὶά οὐσίᾳ τοῦ περιεχομένου του.

Τὰ πρῶτα ἀποστολικὰ κηρύγματα, ὅπως μᾶς τὰ διασώζουν οἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, δηλ. τὸ Β' κήρυγμα τοῦ ἀπ. Πέτρου εὐθὺς μετὰ τὴν Πεντηκοστὴ (Πράξ. γ', 13-26), τὸ κατ' ἐξοχὴν παρηρησιασμένον κήρυγμα τοῦ ἀρχidiaκόνου Στεφάνου (Πράξ. ζ', 1-56), τὰ κηρύγματα τοῦ ἀπ. Παύλου στὴν Ἀντιόχεια τῆς Πισιδίας (Πράξ. ιγ', 16-41), στὰ Λύστρα, στὸ Ἰκόνιο (Πράξ. ιδ', 1-28), στὴν Ἀθήνα (Πράξ. ιε', 16-31), βασικῶς διατηροῦν τὴν ἴδια γραμμὴ μὲ ἐκείνη τοῦ ἀπ. Πέτρου.

Ἔτσι οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι γίνονται «μάρτυρες αὐτοῦ –τοῦ Ἰησοῦ– ἐν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς» (Πράξ. α', 8), κηρύττοντας «μετάνοιαν ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη» (Λουκ. κδ', 47).

5. Μετὰ τὸ ἀποστολικὸ κήρυγμα, ἡ εὐρύτερα τὴν ἀποστολικὴ παράδοσι, ἔρχεται τὸ δεύτερον βασικόν, οὐσιῶδες καὶ ἀναντικατάστατον στοιχεῖον τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κηρύγματος. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἡ πατερικὴ ἑρμηνεῖα καὶ παράδοσις.

Ἡ αὐτοτελὴς ἑρμηνευτικὴ τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος ὀδηγεῖ, ὄχι σπάνια, σὲ λανθασμένες τοποθετήσεις, σὲ οὐσιώδη σφάλματα, σὲ βασικὲς

παρερμηνείες, σὲ προσωπικὲς ἀμφίβολες τοποθετήσεις ἴσως δὲ σὲ πλά-
νες καὶ αἰρέσεις.

Τὸ ἀποστολικὸ κήρυγμα, ἡ ἀποστολικὴ παράδοσις εὐρύτερα ἐρμη-
νεύεται αὐθεντικά, ἀληθινὰ καὶ ἀλάνθαστα κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῆς ἀ-
γιοπατερικῆς ἐρμηνείας. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ παράδοσις, ἡ ὁποία ταυτί-
ζεται μὲ τὴν πατερικὴν, εἶναι ὁ ἀλάνθαστος ὁδηγὸς ἀνοθεύτου, γνη-
σίας καὶ οὐσιαστικῆς ἐρμηνείας τῆς ἀποστολικῆς κηρυγματικῆς καὶ
διδασχῆς καὶ τῆς ὁποίας εἶναι ἡ συνέχεια.

Οἱ ἐρμηνευταὶ ἐκκλησιαστικοὶ Πατέρες ἀνεγνωρίσθησαν ὡς στόμα-
τα τοῦ Λόγου, ἐμπνευσμένα καὶ καθοδηγούμενα ἀπὸ τὸ Ἁγ. Πνεῦμα
καὶ μὲ τὸ βίον ἀκηλίδωτο καὶ ἅγιο. Εἶναι οἱ δογματίσαντες τὴν μίαν
οὐσίαν καὶ φύσιν Πατρός, Υἱοῦ καὶ Πνεύματος Ἁγίου, καὶ παραδό-
σαντες στὴν Ἐκκλησία τὸ μυστήριον τῆς θεολογίας. Οἱ πολύφωτοι
αὐτοὶ ἀστέρες καὶ ἀκαθαίρετοι πύργοι, αὐτὰ τὰ μυρίνοια ἄνθη τοῦ
παραδείσου, τὸ καύχημα καὶ τὸ ἀγλαΐσμα τῆς οἰκουμένης, εἶναι ἀδια-
νόητο νὰ μὴ ἀποτελοῦν μὲ τὴν αὐθεντικὴν τὸν ἐρμηνεία καὶ διδασχὴ
βασικὸ καὶ οὐσιῶδες στοιχεῖο τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κηρύγματος.

Πλὴν τοῦ Τριαδικοῦ δόγματος, γιὰ τὰ μεγάλα κεφάλαια τῆς Σωτη-
ριολογίας, τῆς Ἐκκλησιολογίας καὶ εὐχαριστιακῆς θεολογίας, τῆς Ἀν-
θρώπολογίας, ἡ Πατερικὴ ἐρμηνεία καὶ σκέψις καὶ ἐμβάθυνσις ἀπο-
τελοῦν ἀναντικατάστατα, πολυτιμότερα καὶ κατ' ἐξοχὴν ἀναγκαῖα καὶ
οὐσιῶδη στοιχεῖα τοῦ κηρύγματός μας.

Οἱ αὐτόπται γενόμενοι τοῦ Λόγου καὶ τὰ στόματα τοῦ Λόγου στὴ
συνάντησί τους μᾶς χαρίζουν καὶ μᾶς προσφέρουν τὴν μοναδικὴν αὐθεν-
τικὴν καὶ ἀλάνθαστην ἐρμηνεία τοῦ ἀποκαλυφθέντος Θεοῦ καὶ Λόγου.

Ἀναφέρω δύο συντομότερα δείγματα πατερικοῦ λόγου, λόγου θεο-
λογίας καὶ διδασχῆς, γιὰ νὰ καταδειχθῇ ἡ μεγίστη κηρυκτικὴ του ἀξία.

Τὸ ἕνα προέρχεται ἀπὸ τὴν κλασικὴν πατερικὴν περίοδον, ἀνήκει δὲ
στὸν Ἱερὸ Χρυσόστομον: «Πρὸ τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ἀναστάσεως ἐδαι-
λεύετο ἡμῶν ἡ φύσις ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, ὑπὸ τοῦ θα-
νάτου... καὶ ὁ μὲν διάβολος ἠπάτα, ἡ ἁμαρτία ἔσφαζεν, ὁ δὲ θάνατος
ἔθαπτεν» (Εἰς τὸ ὅτι Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης εἰς ὁ νομοθέτης,
PG 56, 402).

Δὲν σχολιάζω αὐτὸν τὸν τόσο σύντομον λόγον γιὰ νὰ μὴ τοῦ ἀφαι-
ρέσω τὴν δυναμικότητά του, τὸ θεολογικὸν του βάθος καὶ τὴν κατα-
πληκτικὴν του διδασχὴν.

Τὸ δεύτερον δεῖγμα προέρχεται ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν μέσων χρόνων
καὶ ἀνήκει στὸν ἅγιον Νικόλαον Καβάσιλα:

«Ἀφ' οὗ γὰρ εἰς τὸν σταυρὸν ἀνέβη καὶ ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, ἡ
ἐλευθερία τῶν ἀνθρώπων κατέστη (ἀποκατεστάθη), καὶ τὸ εἶδος (ἡ
μορφή) καὶ τὸ κάλλος (ὁμορφία πρωτόκτιστος) συνέστη (ἐσχηματί-
σθη)» (Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, Β', 28, ΕΠΕ, 22, Φιλοκαλία, 336,
Ἐκδ. Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, Θεσ/νίκη). Σταυροαναστάσιμος θεολογία
μὲ ἀνυπερέβλητη ἀνθρωπολογία.

(Συνεχίζεται)

ὍΖΥΝ Τὸς ἤσΑΙ ΚΑΙ Ο
ΓΙΝΗΣ

ΤΟ ΒΑΡΟΣ ΑΠΟ ΤΑ ΜΕΛΛΟΥΜΕΝΑ

Τοῦ κ. Α. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

Μὲ τὴν προοπτικὴ ἑνὸς συνεδρίου

Σὲ ἄρθρο μας μὲ τίτλο Ὁριοθετήσεις εἶχαμε κάνει μιὰ πρώτη προσπάθεια προσέγγισης ἀπὸ ὀρθόδοξη σκοπιὰ τῆς θεματικῆς τοῦ XIVου Συνεδρίου τοῦ «Διεθνoῦς Συνδέσμου Ἱατρικοψυχολογικῶν καὶ Θεραπευτικῶν Μελετητῶν» ποὺ θὰ γίνεῖ στὴ Ρώμη (Grottaferrata) 14 μὲ 18 Ἰουλίου 1999 μὲ τίτλο: Βεβαιότητες καὶ ἐμπειρία τῶν ὁρίων.

Εἶχαμε καταλήξει τότε ὅτι τὸ ὀριοθετεῖν ὅπως καὶ τὸ ὀρθοδοξεῖν εἶναι τελικὰ *σχοινοβατεῖν*, γι' αὐτὸ καὶ θυμίζαμε ὅτι κάτι τέτοιο ἀπαιτεῖ καὶ προϋποθέτει *μαθήματα σχοινοβασίας*. Ἰδιαίτερα μάλιστα ὅταν δίπλα στὶς βεβαιότητες ποὺ μπορούμε νὰ ἔχουμε καὶ ποὺ μᾶς δίνουν ἀσφάλεια, μιὰ ἄλλη βεβαιότητα παραμονεύει, ἐκείνη τῆς ἐμπειρίας τῶν ὁρίων μας. Ἡ τελευταία ἐπιβεβαιώνεται καὶ ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη *ἐπιθυμία*, ἡ ὁποία βγάζει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὰ ὅριά του καὶ ταυτόχρονα τοῦ δείχνει ποιός εἶναι, ποιές εἶναι οἱ δυνατότητες καὶ ποιά τὰ ὅριά του. Ὁ «μεθόριος» ἄνθρωπος -σύμφωνα μὲ τὴν ἔκφραση τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης- ὀφείλει νὰ ἐπιμετρήσει τὶς δυνάμεις του ὥστε νὰ κινηθεῖ ἀσφαλῆ καὶ νὰ ἰσορροπήσει μεταξὺ ἐλλείψεως καὶ ἐπιθυμίας. Στὰ δύσκολα πρέπει νὰ πιέζουμε τὸν ἑαυτὸ μας γιὰ νὰ δεῖ τὰ ὅριά του¹.

1. Στὸ κείμενο ὑπαινισσόμαστε ἄρθρα μας ποὺ δημοσιεύτηκαν στὸ περ. «Ὁ Ἐφημέριος»: Ὁριοθετήσεις (1977, σ. 200-201)· Μαθήματα σχοινοβασίας (1996, σ. 272-273)· Περί ἐπιθυμίας (1998, σ. 56-57)· Μέτρα καὶ σταθμὰ (1998, σ. 344-345).

Λόγος για την αβεβαιότητα

Το ζήτημα, όμως, είναι πώς θα επιτύχει αυτή την ασφάλεια, αυτή τη βεβαιότητα, όταν γύρω του όλα ανισορροπούν, όλα είναι βέβαια. Και δεν είναι μόνο τα τελευταία αποτροπιαστικά γεγονότα που συντελούνται στην περιοχή μας τα όποια προκαλούν αυτή την αβεβαιότητα και την ανασφάλεια. "Αν ανατρέξουμε στον καθημερινό και τον περιοδικό Τύπο τουλάχιστον της περασμένης χρονιάς, θα διαπιστώσουμε ότι εδώ και καιρό ο κόσμος μας ζει στον αστερισμό της αβεβαιότητας, έχει μπει για καλά στην εποχή της αβεβαιότητας. "Όπως έγραφε ο Ίγνασιο Ραμονέ: «Στις παραμονές της τρίτης χιλιετίας, ο καθένας μπορεί σήμερα να διαπιστώσει πώς η αβεβαιότητα έχει γίνει η μόνη βεβαιότητα»². Η προφητεία του διανοητή Γιαπωνέζου Φουκουγιάμα που στις αρχές της δεκαετίας του '90 προέβλεπε το «τέλος της ιστορίας» και φανταζόταν έναν κόσμο ειρηνικό, χωρίς ιδεολογικούς ανταγωνισμούς και γενικευμένες συγκρούσεις απέδειχθη άκρως ουτοπική. Ο σύγχρονος κόσμος δυστυχώς τον διέφευσε και ζούμε σ' έναν κόσμο αβέβαιο. Οί καιροί είναι δύσκολοι και ο πλανήτης έχει μπει σε περίοδο αβεβαιότητας. Η στυφή γεύση του νέου κόσμου μας γεμίζει άγχος και αβεβαιότητες. Οί παλιές βεβαιότητες έχουν σήμερα ανατραπεί και νέες αβεβαιότητες εμφανίζονται όχι μόνον στον πολιτικό και οικονομικό τομέα, αλλά και σ' εκείνον των θετικών επιστημών όπου αναγγέλλεται το «Τέλος της βεβαιότητας»³. Μόνο που στις τελευταίες αυτό το τέλος είναι αρχή μιας άλλης θεωρήσεως του πολύπλοκου της πραγματικότητας και οδηγεί σε διαφορετική όπτική. Έν τούτοις θα πρέπει να είμαστε πολύ προσεκτικοί ως προς τις εφαρμογές των ιδεών της πολυπλοκότητας σε κοινωνικά φαινόμενα όπως η οικονομία, οί κοινωνικές τάξεις, η εξέλιξη και η άνοδος και η πτώση των πολιτισμών⁴.

Τα συμφέροντα ...είναι καλά

Το πιο ανησυχητικό, όμως, είναι ότι ο νέος κόσμος ο οποίος ανατέλλει φαίνεται να απεμπολεί παραδοδομένες αξίες ή να τις ερμηνεύει κατά το δοκούν ή σύμφωνα με τα έκαστο-

2. Στο βιβλίο του *Géopolitique du Chaos*, Paris 1997, όπως το παρουσίασε στο «Βήμα της Κυριακής», 1 Μαρτίου 1998, ένθετο Βιβλία, σ. 7, ο διεθνολόγος Σωτήρης Ντάλης.

3. Ίλια Πριγκοζίν, *Το τέλος της βεβαιότητας, Χρόνος, Χάος και ο Νόμος της Φυσικής*, Έκδ. Κάτοπτρο 1977, Παρουσίαση του βιβλίου από τον Ιωάννη Ε. Αντωνίου στο «Βήμα της Κυριακής», 8 Φεβρουαρίου 1988, ένθετο Βιβλία, σ. 7.

4. Περισσότερα βλ. στο μικρό αφιέρωμα για τον Ίλια Πριγκοζίν στο ένθετο Νέες Έποχές του «Βήματος» ό.π. σ. 1, 6-8 και στην «Καθημερινή» της 19 Φεβρουαρίου 1998, σ. 12.

τε συμφέροντα, έθνικά, προσωπικά και άλλα. Ός νέο δόγμα φαίνεται ότι «το έθνικό συμφέρον ταυτίζεται με τις ήθικές αξίες». Ηθικό, λοιπόν, είναι ό,τι συμφέρει και ώφελει. Συμμαχείς με τον δυνατό και τον νικητή για να είσαι πάντα κερδισμένος και με το μέρος των κερδισμένων.

Αυτό θέτει ένα τεράστιο ήθικό πρόβλημα σε όλους μας και σε σχέση με τους νέους. Αφορμή κυρίως στο παράδειγμα και στις αρχές που θέτουμε ενώπιόν τους. Υποχωρούμε σε κάποιες απαιτήσεις, παίρνοντας όμως ανταλλάγματα που εγγυώνται ένδεχομένως βραχυπρόθεσμα την ασφάλεια των νέων μας και αυτό τους ικανοποιεί γιατί δεν θέτουν τη ζωή τους σε κίνδυνο. Τί θα τους ώθήσει, όμως, να διακινδυνεύσουν τη ζωή τους για κάτι στο μέλλον; Μήπως τελικά θα διαλέξουν το «μικρότερο κακό» γιατί έτσι τους μάθαμε να διαλέγουν και θεωρούν ότι μ' αυτό τον τρόπο προστατεύουν τους έαυτούς τους κλεισμένοι πίσω από κάποια σύνορα;

Η άμφιβολία που σώζει

Σύντομα, όμως, διαπιστώνουν ότι «ή πίκρα σήμερα δεν έχει σύνορα». Οί εικόνες που βλέπουμε στους τηλεοπτικούς δέκτες μας το αποδεικνύουν περίτρανα. Αποδεικνύουν, όμως, ταυτόχρονα ότι όλοι μας θέτουμε τεράστια έρωτηματικά ως προς την αξιοπιστία των πρωτοβουλιών έπεμβάσεως για έπιβολή της δικαιοσύνης και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Δεν είμαστε πια βέβαιοι ότι όλα όσα λέγονται, λέγονται ή γίνονται όρθως. Φοβούμαι ότι για ένα διάστημα πιστέψαμε σε βεβαιότητες που αποδείχθηκαν άπατηλές. Κάτι τέτοιο όμως θα μπορούσε να αποδειχτεί και σωτήριο. Θα μπορούσα έτσι να δεχτώ ότι στην παρούσα περίσταση το «άμφιβάλλω άρα ύπάρχω» θα μς πήγαινε ένα βήμα πιο μπροστά στην αλήθεια.

Από εδώ και έμπρός δεν μπορώ να δικαιολογήσω τον έαυτό μου να πιστεύω ότι μου λένε ως αυτονόμα όρθων. Μου έδωσαν το δικαίωμα και πρέπει και έγω με τη σειρά μου να το σεβαστώ και να το ύπερασπιστώ. Δεν θα άρκουμαι σε έτυμνηγορίες, θα άπαιτώ αποδείξεις δια του λόγου το αληθές. Θα ζητώ έγγυήσεις, γνωρίζοντας έκ των προτέρων, ότι μπορεί και να μη μου χρησιμεύσουν σε τίποτε παρά μόνο για να έκτεθούν έκ των ύστέρων αυτοί που τις έδωσαν και δεν θα μπορούν να τις τηρήσουν.

Τότε, όμως, θα μπορώ να επαναλαμβάνω το «ο άδικων άδικησάτω έτι» και να επικαλούμαι τον Κύριο λέγοντας: «στερέωσόν με επί την πέτραν των έντολών σου και σῶσόν με». Είναι η μόνη στέρεη βεβαιότητα στον καταγιασμένο των αβεβαιωτήτων που μς πλήττουν από παντού.

Ο Μακ. Αρχιεπίσκοπος κ. Χριστόδουλος με τον Υπουργό Έθνικης Αμύνης κ. Τσοχατζόπουλο (7 Μαρτίου 1999)

Βράβευση από την Όμοσπονδία Πολυτέκνων. Ο Μακ. Αρχιεπίσκοπος όμιλών στα μέλη της Όμοσπονδίας, όταν αυτή έκαμε προς τιμήν του ειδική εκδήλωση.

Στιγμιότυπα από την Ημερίδα για το ζήτημα της καύσεως των νεκρών.

Φωτογραφίες Στιγμιότυπα

Στιγμιότυπο από την Ημερίδα Στελεχών Ι. Μητροπολιτών (Αϊθουσα Τελετών Συνοδικού Μεγάρου).

Οί συμμετέχοντες στην Ημερίδα για το ζήτημα της καύσεως των νεκρών (3 Μαρτίου 1999).

αφικὰ τύπα

Ημερίδα τῆς Ἐταιρείας Ὠτορινολαρυγγολογίας καὶ βράβευση καθηγητῶν ἀπ' τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Χριστόδουλο. Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος μὲ μέλη τῆς Ἐταιρείας (6 Μαρτίου 1999).

Ἐπίπεδο τῶν ἐν ἀσθενείας, καταστάσεων τῶν Νοσηλευτικῶν Ἰδρυμάτων

Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος κ. Χριστόδουλος ἐπισκέπτεται τὰ ἀσθενῆ παιδιὰ στό Νοσοκομεῖο τῶν Παίδων (7 Μαρτίου 1999).

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος συμμετέχει στήν δένδροφύτευση στόν Ἰμῆτιο κατὰ τὴν 14ῃ Μαρτίου 1999.

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος μὲ Σύρου δημοσιογράφου (15 Μαρτίου 1999).

ΟΙ ΑΚΡΕΣ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ

Τού κ. **A. N. ΒΑΛΛΙΑΝΑΤΟΥ**, δρ. Θεολογίας

Τὰ νέα μέσα επικοινωνίας αποτελούν τὸ νέο παιχνίδι τοῦ ανεπτυγμένου κόσμου στὸν ὁποῖο ζοῦμε. Ἡ αὔξηση τῶν εἰδικῶν καταστημάτων τὰ τελευταῖα χρόνια, βοηθᾷ νὰ συνειδητοποιήσει κανεὶς τὸ βαθμὸ στὸν ὁποῖο ἔχουν εἰσχωρήσει στὴν καθημερινότητά μας. Ἡ μεταβίβαση πληροφοριῶν γίνεται καθημερινὰ ταχύτερη, εὐκολότερη, πλουσιότερη σὲ εἶδος καὶ μορφή. Καλύπτονται ἐπικοινωνιακὲς ἀνάγκες ποὺ γιὰ χρόνια ἦταν στάσιμες, ἐνῶ παράλληλα δημιουργοῦνται καὶ καλλιεργοῦνται νέες.

Ἐπικοινωνιακὲς ἀκρότητες

Κάποιοι, ἀντιμετωπίζουν τὶς νέες αὐτὲς δυνατότητες ὡς εἰσβολὴ στὶς παγιωμένες τοὺς συνήθειες. Ἄλλοι, παραδίδονται ἄνευ ὄρων στὴν ἐξέλιξη, χαιρετίζοντάς τὴν ὡς ἀνατολὴ ἐνὸς νέου κόσμου. Καὶ ἐνῶ οἱ ἀλλαγὲς ἐπέρχονται ραγδαῖα, οἱ πρῶτοι ἀμύνονται ὀλοένα καὶ περισσότερο, δικαιολογώντας τὴν ἀντίστασή τους μὲ ἐπιχειρήματα διατήρησης τῶν παραδόσεων, ἐνῶ οἱ δεῦτεροι ἀναζητοῦν τὴν τελευταία λέξη τῆς ἐξέλιξης σὰν νὰ τοὺς ἦταν ἀπαραίτητη ἀπὸ καιρὸ καὶ δὲν τὸ εἶχαν ἀνακαλύψει. Ἄν ἡ σύγχρονη τεχνολογία ἀντικαταστήσει τὶς παραδοσιακὲς ἀξίες, διακηρῶσιν οἱ μὲν, ἂν ὁ κάθε χρήστης ἔχει τὴ δυνα-

τότητα νὰ προσεγγίσει τὸν κόσμο μέσω τῆς ὀθόνης του, θὰ ἀπομονωθεῖ, θὰ γίνῃ ἀντικοινωνικός, πιὸ ἐγωϊστής. Ἀντιθέτως, ἀνταπαντοῦν οἱ ἄλλοι, μὲ τὴν τρέχουσα τεχνολογία μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ κάθε ἄνθρωπο, σὲ κάθε γωνιὰ τῆς γῆς, ἐνῶ ἂν μείνῃ οὐραγός, θὰ καταντήσῃ τεχνολογικὰ ἀναλφάβητος. Ὁ κόσμος χωράει σὲ μιὰ χιλιόχρωμη ὀθόνη. Καὶ στὶς δύο περιπτώσεις ὅσο διαφορετικὴ κι ἂν εἶναι ἡ διατύπωση τῆς ἀντίθεσης, ἐκφράζεται ὁ ἴδιος φόβος ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴν ἄγνοια τοῦ ἄλλου. Οἱ μὲν, πίσω ἀπὸ τὴν ἄρνηση τῆς τεχνολογίας κρύβουν τὴν ἄγνοιά τους γι' αὐτήν, οἱ δὲ στὴν ἄκριτη ἀποδοχὴ τῆς ὑπεραπλουστεύουν τὴ σχέση, ταυτίζοντάς τὴν μὲ τὴν ἐπαφή, ἀγωνιοῦν μήπως μείνουν πίσω.

Ἐπικοινωνιακὲς ἀξίες

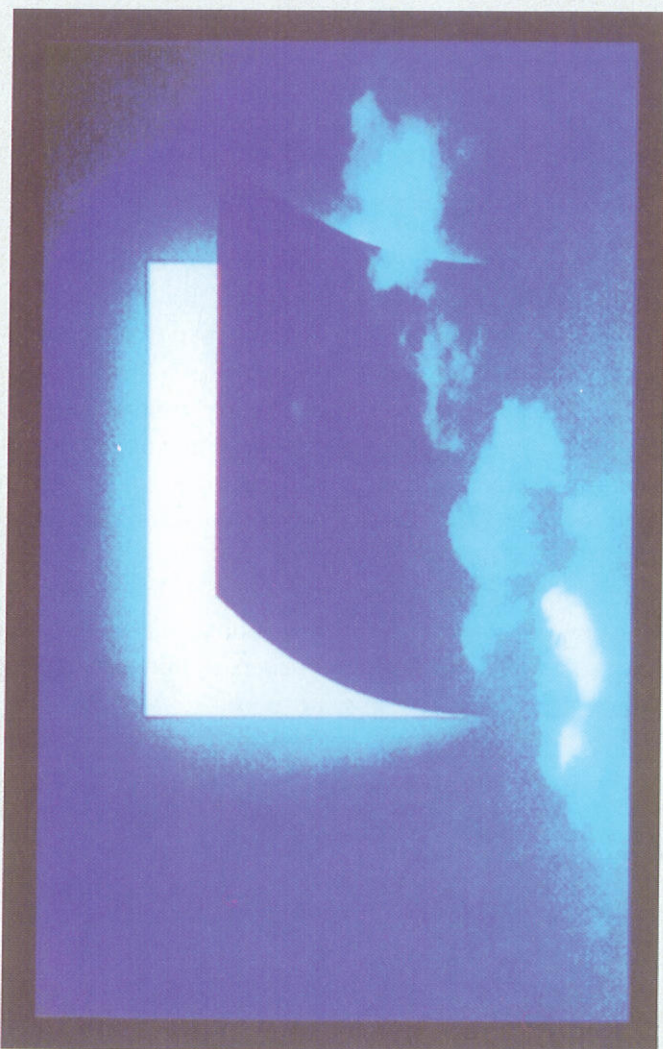
Ὅμως, τὰ τρέχοντα ἐπικοινωνιακὰ μέσα, δὲν μποροῦν νὰ ἀντικαταστήσουν τὶς παραδοσιακὲς ἀξίες καὶ δὲν ἔχουν τὴ δυνατότητα νὰ ὑποκαταστήσουν τὴν ἀνθρώπινη συνύπαρξη. Καμία ἀπὸ τὶς παραπάνω τάσεις δὲν μπορεῖ νὰ ἰσχυριστεῖ πὼς ἔχει δίκιο, ἀφοῦ καὶ οἱ δύο στηρίζουν τὶς θετικὲς ἢ ἀρνητικὲς ἀντιδράσεις τοὺς στὴν ἴδια παρεξήγηση. Ἀντιμετωπίζουν τὰ ἐπικοινωνιακὰ μέσα ὡς ἀξίες καθ'

ἐαυτὰ ἢ ἀκόμη χειρότερα, τὰ τοποθετοῦν στὴ θέση τῶν ἀξιών.

Σὲ πείσμα τῶν παραπάνω ὑπερτονίσεων καὶ παρὰ τὴν ἐξέλιξή τους, τὰ ἐπικοινωνιακὰ μέσα δὲν εἶναι αὐτοσκοπός. Εἶναι μεσολαβητές, φορεῖς, δίαυλοι, κανάλια, δρόμοι, δυνατότητες. Ἡ ἄρνηση ἢ ἡ ἀποδοχή τους ἀπὸ μόνη τῆς οὔτε συντηρεῖ τίς παραδόσεις, οὔτε λύνει τὰ προβλήματα ἐπικοινωνίας τῶν ἀνθρώπων. Ἀντίθετα, ἡ χρήση τους θὰ μπορούσε νὰ γνωρίσει τὴν παράδοσή μας στοὺς τεχνολάτρεις καὶ τὴ χρησιμότητά τους στοὺς ἀρνητές τους.

Τὰ μέσα ἐπικοινωνίας δὲν εἶναι ἀξίες, ἔχουν ὅμως ἀξία. Ἡ μελέτη τῆς λειτουργίας τους, ἡ γνώση τῆς χρήσης τους καὶ ὁ χειρισμός τους ἀπὸ ἐξειδικευμένους χρήστες, ἀποτελοῦν ἀπαραίτητες προϋποθέσεις γιὰ τὴ διευκόλυνση τοῦ τμήματος τῆς ζωῆς ποὺμποροῦν νὰ ἐξυπηρετήσουν. Θὰ ἦταν λάθος νὰ θεωρήσουμε πῶς τὰ μέσα ἐπικοινωνίας ἀποτελοῦν ἀπρόσωπα ἐργαλεῖα στὰ χέρια τῶν χρηστῶν. Εἶναι πλάνη, ἐπίσης, νὰ νομίσει κανεὶς πῶς ἂν οἱ χρήστες ἔχουν ἀγαθὲς προθέσεις, ἡ χρήση τους θὰ φέρει καλὸ ἀποτέλεσμα ἢ τὸ ἀντίθετο. Κάθε ἐπικοινωνιακὸ μέσον ἔχει τοὺς νόμους καὶ τοὺς κανόνες του, ὄχι μόνον στὴ χρήση, ἀλλὰ καὶ στὴ σύστασή του. Ἡ ἀγνοία ἢ ἡ παραγνώριση αὐτῶν τῶν κανόνων μπορεῖ νὰ ἐπιφέρει ἀντίθετα ἀποτελέσματα!

Ἐνάμεσα στὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας μας ὑπάρχουν πολλοὶ καὶ ἄρτια ἐκπαιδευμένοι κληρικοί καὶ λαϊκοί, μὲ γνώσεις ποὺ ἐξασφαλίζουν τὸ ἀπαραίτητο μέτρο στὴ χρήση τῆς τρέχουσας τεχνολογίας.

Οἱ ἄκρες τῆς ἐπικοινωνίας

Ἄν ὅμως τὸ ἔργο αὐτὸ ἀνήκει στοὺς γνώστες, ἡ ἀνάγκη ἐπικοινωνίας ἐξακολουθεῖ νὰ ἀφορᾷ τὸ σύνολο τῶν ποιμένων καὶ ποιμαινομένων ποὺ ἐξακολουθοῦν νὰ αἰσθάνονται τὴν ὑπαρξὴ τοῦ πλησίον ὡς ἀνάγκη καὶ ἐξειδίκευσή τους.

Γιὰ νὰ εἶναι ἡ ἐπικοινωνία γόνιμη καὶ τὰ μέσα ἀγώγιμα θὰ πρέπει νὰ διατηρηθοῦν ξεκάθαρα ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τῆς. Ἄν ἡ ἀρχή, τὸ αἷτιο καὶ ἡ κινητήρια δύναμη τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπικοινωνίας εἶναι ἡ σαρκωμένη ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, τότε τὰ ἐπικοινωνιακὰ μέσαμποροῦν νὰ λειτουργήσουν ὡς μετάφρασή τῆς στὶς ἀνάγκες τοῦ κάθε ἀνθρώπου. Ἔτσι μπορεῖ νὰ φωτιστεῖ καὶ τὸ τέλος, δηλαδὴ ἡ περιγραφή τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ ὅσο κι ἂν σήμερα, μεσοῦσης μάλιστα τῆς Σαρακο-

στῆς, ἡ πλημμυρίδα τῶν εἰκόνων ποὺ στέλνουν τὰ μέσα ἐπικοινωνίας ἀπὸ τὸν σύγχρονο κόσμον περιγράφει τὸ πάθος, τὸ Γολγοθᾶ καὶ τὸ σταυρό, ἡ ἐκκλησία μας στὴν ἐμπειρία τῆς ἀναγνωρίζει ὡς μόνον τρόπο τέλους τὴν ἀνάσταση.

ΟΙ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΚΑΤΗΧΟΥΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣΕΥΧΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Τοῦ Πρωτοπρ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Β. ΤΖΕΡΠΟΥ, Δρ Θ.

Γραμματέως τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Θείας Λατρείας καὶ Ποιμαντικῆς Ἔργου

«Οἱ πιστοὶ ὑπὲρ τῶν κατηχομένων δεηθῶμεν»

1. Ἐνα ἀπὸ τὰ ἰδιάζοντα λειτουργικὰ στοιχεῖα τῆς ἱερῆς περιόδου τῆς Ἀγίας καὶ Μ. Τεσσαρακοστῆς εἶναι οἱ ὑπὲρ τῶν Κατηχομένων δεήσεις, ποὺ ἀναπέμπονται κατὰ τὴν τέλεση τῆς κατανυκτικῆς ἀκολουθίας τῆς Λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων Δώρων. Πρόκειται γιὰ ἓνα ἀρχαῖο λειτουργικὸ στοιχεῖο, ποὺ ἐξακολουθεῖ νὰ ἐπιβιώνει μέχρι σήμερα, ἀφενὸς μὲν διότι μᾶς ζωντανεύει «τελετουργικὰ» μὴ ἀπὸ τὶς πιὸ ἱερὲς καὶ ἔνδοξες πλευρὲς τῆς ζωῆς τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, ποὺ ἦταν ἡ πολὺπλευρῆ φροντίδα τῆς γιὰ τοὺς Κατηχομένους· καὶ ἀφετέρου διότι μᾶς ὑπενθυμίζει ὅτι σκοπὸς τῆς χριστιανικῆς ἱεραποστολῆς εἶναι νὰ ἠχήσει σὲ τὶς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων ὄλων τῶν ἐποχῶν τὸ μήνυμα τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας.

Πράγματι, ἡ ὑπὲρ τῶν Κατηχομένων φροντίδα κατεῖχε κεντρικὴ θέση στὴν πνευματικὴ ζωὴ τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας¹. Διότι Κατηχούμενοι ἦσαν κυρίως οἱ ἐνήλικες ἐκεῖνοι ἄνθρωποι, ποὺ εἶχαν ἐλκύσθῃ στὴ χριστιανικὴ πίστι καὶ ζητοῦσαν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία νὰ ἐνσωματωθοῦν μὲ τὸ Βάπτισμα στὴν κοινωνία τῶν ἐν Χριστῷ σεσωσμένων. Προκειμένου ὅμως νὰ βαπτισθοῦν ἔπρεπε προηγουμένως νὰ γνωρίσουν τὶς βασικὰς

ἀλήθειες τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας. Γιατὸ καὶ γιὰ ἓνα μεγάλο χρονικὸ διάστημα, ποὺ ἔφτανε ἕως καὶ τρία χρόνια, παρακολουθοῦσαν εἰδικὰ χριστιανικὰ μαθήματα, τὶς λεγόμενες Κατηχήσεις. Ἐπειδὴ δὲ ἡ βάπτισμα τῶν Κατηχομένων γινόταν κυρίως κατὰ τὴ νύχτα τοῦ Πάσχα, γιὰ τὸ καὶ ἡ προετοιμασία τῶν πρὸς τὸ ἅγιον Φῶς εὐτρεπιζομένων ἀδελφῶν ὑπῆρξε ἓνας ἀπὸ τοὺς κύριους παράγοντες ποὺ συνετέλεσε στὴ διαμόρφωση τοῦ πνευματικοῦ περιεχομένου τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, ὡς περιόδου προετοιμασίας πρὸς τὸ Πάσχα². Ἐπὶ αὐτοῦ δέ, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς προαναφερθεῖσες ὑπὲρ τῶν Κατηχομένων δεήσεις, μαρτυροῦν ἀκόμη τόσο τὰ ἀγιογραφικὰ ἀναγνώσματα, ὅσο καὶ τὰ πρωτογενῆ ἐορτολογικὰ θέματα τῆς περιόδου, ποὺ γιὰ λόγους ἱστορικοῦς ἐπισκιαζοῦνται σήμερα ἀπὸ ἄλλα μεταγενέστερα³.

2. Ὅμως ἐκτὸς τῆς Λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων Δώρων, ποὺ ἀποτελεῖ μὴ μεταγενέστερη σχετικὰ ἀκολουθία μὲ εἰδικὸ χαρακτήρα⁴, οἱ ὑπὲρ τῶν Κατηχομένων δεήσεις ἀπετέλεσαν ἀνεκὰθεν κύριο στοιχεῖο τῆς κοινῆς προσευχῆς

2. Βλ. Α. ΣΜΕΜΑΝ, Ἡ Μεγάλῃ Σαρακοστή, Πορεία πρὸς τὸ Πάσχα. Ἐκδόσεις Ἀκρίτας. Ἀθῆναι 1989, σ. 16.

3. Βλ. Δ. ΒΑΚΑΡΟΣ (Πρωτοπρεσβύτερος), Ὁμιλητικὴ, Θεσσαλονίκη 1993, σ. 195-200.

4. Πὰ τὴν ἱστορία καὶ τὸν χαρακτήρα τῆς Λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων Δώρων, βλ. ἰδιαίτερα Δ. ΜΩΡΑΪΤΗΣ, Ἡ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Δώρων, Ἀθῆναι 1955. Ν. ΟΥΣΠΕΝΣΚΥ, Ἡ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Δώρων. Ἱστορία καὶ πράξι. Μετάφραση Δ. ΒΑΚΑΡΟΣ (Πρωτοπρεσβύτερος). Θεσσαλονίκη 1998.

1. Βλ. Η. ΒΟΥΛΓΑΡΑΚΗΣ, Αἱ κατηχήσεις τοῦ Κυρίλου Ἱεροσολύμων (Ἀνάλεκτα Βλατάδων 24), Θεσσαλονίκη 1977 σ. 90 ἔξ.

τῆς Ἐκκλησίας καὶ κατὰ τὴν κανονικὴ τέλεση τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Ἀπόδειξη ὅτι τὸ πρῶτο τμήμα τῆς Θείας Λειτουργίας, ἡ Λειτουργία τοῦ Λόγου, ποὺ ἔχει ὡς ἐπίκεντρό του τὰ ἀγιογραφικὰ ἀναγνώσματα, ὀνομάζεται καὶ Λειτουργία τῶν Κατηχουμένων, ἐπειδὴ κατὰ τὴ διάρκειά του μποροῦσαν νὰ συμμετάσχουν στὴ λειτουργικὴ σύναξη καὶ οἱ Κατηχούμενοι, οἱ ὁποῖοι στὴ συνέχεια ἀποχωροῦσαν γιὰ νὰ ἀρχίσει ἡ Λειτουργία τῆς Εὐχαριστίας τῶν Πιστῶν⁵. Μόνο ποὺ στὴν περίπτωση αὐτή, ἀπὸ κάποια περίοδο καὶ ἐξῆς, οἱ ὑπὲρ τῶν Κατηχουμένων δεήσεις ἔπαυσαν νὰ λέγονται εἰς ἐπήκοον τῶν ἐκκλησιαζομένων καὶ οὐσιαστικὰ ἐξέπεσαν τῆς λειτουργικῆς πράξης τῆς Ἐκκλησίας. Κύριος δὲ λόγος ποὺ συνετέλεσε στὴν ἐξέλιξη αὐτὴ ἦταν ἡ ἐξαιτίας τῆς γενίκευσης τοῦ Νηπιοβαπτισμοῦ⁶ προοδευτικὴ ἐξαφάνιση τοῦ θεσμοῦ τῶν Κατηχουμένων.

5. Ἡ διάκριση σὲ Λειτουργία τῶν Κατηχουμένων καὶ Λειτουργία τῶν Πιστῶν εἶναι σχηματικὴ. Διότι οὐσιαστικὰ ὁλόκληρη ἡ Λειτουργία εἶναι Λειτουργία τῶν Πιστῶν. Βλ. σχετικὰ: Ι. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗΣ, Λειτουργικὴ Α'. Εἰσαγωγὴ στὴ Θεία Λατρεία. Θεσσαλονίκη 1993, σ. 191.

6. Ὡς κύριοι λόγοι καθιέρωσης τοῦ Νηπιοβαπτισμοῦ θεωροῦνται γενικὰ ἡ χριστιανικὴ οἰκογένεια, ἡ παιδικὴ θνησιμότητα καὶ οἱ κίνδυνοι τῶν αἰρέσεων. Βλ. σχετικὰ: J. CH. DIDIER, Faut-il baptiser les enfants. Cerf, Paris 1967, σ. 64-73.

Ἐναν τελευταῖο ἀπόηχο ἀντίστασης στὴ φθορὰ ποὺ ἐπέφερε στὸ σημεῖο αὐτὸ τῆς Θείας Λειτουργίας ἡ ἱστορικὴ φορὰ τῶν πραγμάτων μᾶς διασώζει κατὰ τὸν 14ο αἰ. ὁ ἅγιος Συμεὼν Θεσσαλονίκης. Ἔτσι ὁ ἅγιος Συμεὼν ἀπαντώντας στὴν ἀπορία ποὺ εἶχαν πολλοὶ σύγχρονοί του, πῶς δικαιολογεῖται ἡ διακονικὴ περακέλευση στὴ Θεία Λειτουργία γιὰ τὴν ἀπόλυση τῶν Κατηχουμένων ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχαν Κατηχούμενοι, ἀπαντᾷ ἐπιγραμματικὰ ὅτι *ἀεὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἰσὶ Κατηχούμενοι*. Ὡς τέτοιους δὲ θεωρεῖ: *πρῶτον... τὰ τῶν πιστῶν ἀβάπτιστα πάντα βρέφη, ἅτινα τεχθέντα, εὐθὺς εὐχὰς δεχόμενα ἱεράς, οὐπω πιστὰ γεγεννημένα, μηδὲ τέλεια τῷ βαπτίσματι, κατηχούμενοι εἰσιν... Δεύτερον... κατηχουμένους ἔχομεν τοὺς ὑπ' ἀσεβῶν κρατηθέντας, καὶ τὴν μὲν πίστιν κατέχοντας ἐν καρδίᾳ, μελετῶντας δὲ ἀποστῆναι τῶν ἀσεβῶν, καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ προσελθεῖν. Τρίτον δὲ κατηχουμένους ἔχομεν τοὺς ἐγκλήματι περιπεπωκότας, ἢ φόβου, ἢ ἐτέρου τινὸς χαλεποῦ ἁμαρτήματος. Οἷς οὐκ ἐξόν ἐστὶν τῶν μυστηρίων κοινωνεῖν ἀλλ' ἡ ἀκρόασις μόνη συγχεῖται αὐτοῖς τῶν θείων λογίων...⁷.*

3. Ἡ παραπάνω αὐτὴ μαρτυρία τοῦ Συμεὼν μπορεῖ νὰ ἀποτελέσει τὴ βάση γιὰ μὰ νέα σύγχρονη θεώρηση τοῦ θεσμοῦ τῶν Κατηχουμένων καὶ κατὰ συνέπεια γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τοῦ σημείου αὐτοῦ τῆς Θείας Λειτουργίας μὲ τὴν ἐπαναφορὰ σὲ λειτουργικὴ χρῆση τῶν ὑπὲρ τῶν Κατηχουμένων δεήσεων⁸. Διότι οἱ δυνατότητες τῆς παγκόσμιας ἐπικοινωνίας, ποὺ μᾶς ἐξα-

σφαλίζουν σήμερα τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημέρωσης καὶ ἐπικοινωνίας, ἔχουν ἀναδείξει τὴν εὐθύνη ποὺ ἔχει καὶ κάθε τοπικὴ ἐκκλησιαστικὴ κοινότητα γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ ἔργου τῆς χριστια-

7. Περὶ τοῦ Θείου Ναοῦ. PG. 155, 725 CD.

8. Ἦδη ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλος μὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. 9/16.10.1998 ἐγκύκλιό του περὶ λειτουργικῆς ἀνανεώσεως ἐπαναφέρει σὲ λειτουργικὴ χρῆση τὶς ὑπὲρ τῶν Κατηχουμένων Δεήσεις τῆς Θείας Λειτουργίας.

νικῆς ἱεραποστολῆς σὲ παγκόσμια κλίμακα. Ἔτσι ἡ ἀναβίωση τοῦ θεσμοῦ τῶν Κατηχομένων σὲ χώρες τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀσίας, ὅπου δραστηριοποιοῦνται σήμερα μὲ πολλὴ ἐπιτυχία ὀρθόδοξα ἱεραποστολικά κλιμάκια, δημιουργεῖ χρέος καὶ στὴν τελευταία ἐλλαδικὴ ἐνορία, τοῦλάχιστον νὰ προσεύχεται γιὰ τὴν αὔξηση τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, πού συντελεῖται ἐκεῖ. Ἡ πρόσφατη δὲ ἐμπειρία ἀπὸ τὴν κατήχηση καὶ βάπτισι ὄλων ἐκείνων τῶν ὁμοεθνῶν καὶ μὴ, πού ἦλθαν στὴν πατρίδα μας ἀπὸ τὶς πρῶην κομμουνιστικὲς χώρες, ἐπιβεβαιοῦν γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ ὅτι ἡ ἐπαναφορὰ στὴ Θεία Λειτουργία τῶν ὑπὲρ τῶν Κατηχομένων δεήσεων δὲν εἶναι μιὰ ἀρχαιολογικοῦ τύπου ἀναστήλωση ἐνὸς ξεχασμένου λειτουργικοῦ στοιχείου⁹. Ἀλλ' ἀποτελεῖ στοιχειώδη ἔκφραση τοῦ καθήκοντος τῆς χριστιανικῆς φιλαδελφίας καὶ καθημερινῆ ὑπενθύμιση γιὰ μιὰ ὅλο καὶ μεγαλύ-

μενοι, γιὰ τοὺς ὁποίους θὰ πρέπει πάντοτε νὰ προσευχόμεστε, μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν σήμερα ὄχι μόνο ἀβάπτιστα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἤδη βαπτισμένα παιδιά τῶν χριστιανικῶν οἰκογενειῶν, ἀφοῦ ἡ βάπτισή τους ἔγινε μὲ τὴν προϋπόθεση ὅτι ὅταν θὰ μεγαλώσουν θὰ κατηχηθοῦν γιὰ νὰ γνωρίσουν τὶς ἀλήθειες τῆς χριστιανικῆς πίστεως¹⁰. Μ' αὐτὴ τὴ διευρυμένη ἔννοια ὡς Κατηχομένοι θὰ μποροῦσαν νὰ χαρακτηρισθοῦν ἀκόμη, καὶ ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ ἐνήλικες βαπτισμένοι, πού γιὰ ὁποιοδήποτε λόγο ἔχουν ἀποκοπεῖ ἢ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴν κοινωνία τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἔχουν ἀνάγκη ἐπανευαγγελισμοῦ καὶ ἀναζωογόνησης τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, πού ἤδη ἔχουν λάβει.

β) *Στὴν ἐπαναλόκληση ἐνὸς γνήσιου βαπτισματικοῦ ἤθους.* Αὐτὴ σημαίνει ὅτι ἡ ἐπαναφορὰ σὲ λειτουργικὴ χρῆσι τῶν ὑπὲρ τῶν Κατηχομένων δεήσεων μπορεῖ νὰ ἀποτελέσει τὸ πρῶτο βῆμα γιὰ μιὰ οὐσιαστικὴ ἐπανασύνδεση τῶν μυστηρίων τοῦ Βαπτίσματος καὶ τοῦ Χρίσματος πρὸς αὐτὸ τῆς Θείας Εὐχαριστίας καὶ τὴν ἀνάδειξή τους σὲ πράξεις «ἐκκλησιασμοῦ» καὶ μύησης τοῦ ἀνθρώπου στὸ μυστήριον τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας¹¹. Εἶναι ἴσως ὁ μοναδικὸς τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο μπορεῖ νὰ ἀντιμετωπισθεῖ ριζικὰ ἡ ἐκκοσμίκευση καὶ ὁ ἐκφυλισμὸς γενικὰ τῶν ἱερῶν μυστηρίων σὲ κοινωνικὲς ἐκδηλώσεις, πού ἀποτελεῖ τὸ σπουδαιότερο πρόβλημα τῆς λειτουργικῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας μας σήμερα.

τερη ἐπανεργοποίηση τοῦ ἱεραποστολικοῦ σφρίγους τῆς Ἐκκλησίας, πού στὴ συγκεκριμένη περίπτωση θὰ πρέπει νὰ ἀποβλέπει στοὺς ἐξῆς δύο κύριους στόχους:

α) *Στὴν ἀνάδειξη τῆς κατηχητικῆς διακονίας σὲ κύριο ἔργο τῆς Ἐκκλησίας καὶ στὴ σύνδεσι τῆς μὲ τὶς σύγχρονες ἀνάγκες εὐαγγελισμοῦ καὶ ἐπανευαγγελισμοῦ ἀνθρώπων.* Ἔτσι ὡς Κατηχού-

10. Γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ βλ. ἰδιαίτερα Ι. ΚΟΓΚΟΥΛΗΣ, Ὁ ἐκκλησιασμὸς μαθητῶν, Συμβολὴ στὴ λατρευτικὴ ἀγωγή, Θεσσαλονίκη 1992.

11. Ν. ΜΙΛΟΣΕΒΙΤΣ, Ἡ θεία εὐχαριστία ὡς κέντρον τῆς θείας λατρείας. Ἡ σύνδεσις τῶν μυστηρίων μετὰ τῆς θείας εὐχαριστίας. (Διατριβὴ ἐπὶ διδακτορία), Θεσσαλονίκη 1995, σ. 33-84. Πρὸβλ. Π. ΣΚΑΛΤΣΗΣ, Ἡ βαπτισματικὴ ἀναγέννησι, στὸ Λειτουργικὲς Μελέτες (1), Ἐκδόσεις Πουρνάρας, Θεσσαλονίκη 1999, σ. 39-51. ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, Γάμος καὶ Θεία Λειτουργία, Ἐκδόσεις Πουρνάρας, Θεσσαλονίκη 1998.

9. Ι. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗΣ, μν. ἐρ. σ. 228-229.

ἁγιορεῖτες πατέρες στὴν Αὐστραλία

Ὁ παρὸν τεύχος τοῦ «Ἐφημερίου» ἦταν στὸ Τυπογραφεῖο, ὅταν ἀπὸ τὴν Ἱ. Ἀρχιεπισκοπὴ Αὐστραλίας ἦλθε τὸ ἐξῆς χρονικό:

«Ἀπὸ 4 ἕως 18 Μαρτίου ἐ.ἔ. ἐπεσκέφθη τὴν Αὐστραλία ὄμιλος Ἀγιορειτῶν Πατέρων μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Καθηγούμενον τῆς Ἱ. Μονῆς Ἰβήρων Ἀρχιμανδρίτη Βασίλειο, οἱ ὁποῖοι ὡς ἔκτακτοι προσκεκλημένοι τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς προσέφεραν ἀνεκτίμητες ὑπηρεσίες πρὸς τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν ἐφετινὴ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστή.

Στὰ μεγαλύτερα ἀστικά κέντρα Σύδνεϋ, Μελβούρνη καὶ Ἀδελαΐδα, διοργανώθηκαν Ἀγιορεΐτικες ἀγρυπνίες μὲ τὴν συμμετοχὴ πλήθους πιστῶν, κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, συναυλίες βυζαντινῆς ὕμνωδίας, ὄμιλίες σὲ Ναοὺς καὶ Πανεπιστήμια (ἐλληνιστὶ καὶ ἀγγλιστὶ) καθὼς καὶ προσκυνήματα σὲ μοναστικά κέντρα τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς.

Οἱ ὀμιλοῦντες τὴν Ἀγγλικὴν ἐκ τῶν Ἀγιορειτῶν Πατέρων, μεταξύ τῶν ὁποίων δύο κατάγονται ἐξ Αὐστραλίας, ἐξωμολόγησαν καὶ πλήθος νέων εἰς Πανεπιστήμια καὶ εἰς τὰ δίγλωσσα ἡμερήσια

Κολλέγια τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς, καθὼς καὶ εἰς τὴν Ὁρθόδοξῃ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Ἀπ. Ἀνδρέου.

Κατὰ τὸ δεκαπενθήμερο αὐτὸ διάστημα οἱ ἐν λόγῳ Πατέρες ἐξωμολόγησαν καὶ πλήθος πιστῶν εἰς τὰς διαφόρους Ἐνορίας συμπληροῦντες διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ τὸ ἱερὸν ἔργον τὸ ὁποῖον ἐπὶ δίμηνον ἐπιτελεῖ κατ' ἔτος, μετακαλούμενος ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὅρος ὁ Ἀρχιμ. π. Δαμασκνός, πρῶν Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Κοινότητος, ὁ ὁποῖος ἐφέτος εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Φεβρουαρίου καὶ παρέμεινε διὰ τὸν ὥς ἄνω σκοπὸν μέχρι τὴν διακαινήσιμον ἐβδομάδα.

Τοὺς ἐν λόγῳ Πατέρας ὑπεδέχθησαν ἐν τῷ ἀεροδρομίῳ τοῦ Σύδνεϋ καὶ προέπεμψαν ὡσαύτως τὸσον ὁ Ἀρχιεπίσκοπος κ. Στυλιανὸς μετὰ τοῦ Βοηθοῦ Ἐπισκόπου Ἀπολλωνιάδος κ. Σεραφεῖμ, πολλοὶ ἄλλοι Κληρικοὶ καὶ λαϊκοί, εὐγνωμονοῦντες διὰ τὴν προσγενομένη συγκινητικὴ αὐτῆ προσφορὰ τοῦ Ἀγιωνύμου τόπου εἰς τὸν Ὁρθόδοξο λαὸ τῆς Αὐστραλίας.

Τὸ εὐσύνοπτο, ἀλλὰ πολὺ εὐγλωττο καὶ ἀποκαλυπτικὸ αὐτὸ Χρονικὸ φέρνει στὸ νοῦ μας τὸ γλαφυράτο καὶ μνημειῶδες ἄρθρο τοῦ Θεοφ. Ἐπισκόπου Ἀριανζοῦ κ. Ἰωσήφ, ὁ ὁποῖος ὑπὸ τὸν τίτλο «Τὸ Ἅγιον Ὅρος στοὺς Ἀντίποδες» ἐπεσήμανε, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τὰ ἐξῆς:

«Ὅλα τὰ ἔχει ὁ βλογημένος τοῦτος τόπος, ἐξὸν ἀπὸ τῆς χάριτος ἑνὸς Ἁγίου Ὁρους!.. Κι ἡ ἄλλειψη δὲν εἶναι καθόλου ἀσήμαντη καὶ ἀμελετήα!..

Ὅμως ὁ Θεὸς βρῆκε τὸν τρόπο νὰ παρηγορήσει τὸν ἐδῶ ἀγωνιζόμενο λαὸ Του! Τοῦ ἔστειλε Ἀρχιεπίσκοπο καὶ Ποιμενάρχη ἄνδρα ποῦ ἔχει γευτεῖ τὴ χρηστότητα τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ τῶν Ἀγιορειτῶν καὶ σέβεται τὸν Ἄθωνα καὶ εὐλαβεῖται τοὺς Ὅσιους του!..

Ἔτσι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Στυλιανὸς φρόντισε νὰ μεταφέρει... τὸ Ἅγιον Ὅρος στοὺς Ἀντίποδες!.. Γιὰ πάνω ἀπὸ δεκαπέντε χρόνια, τώρα, μετακαλεῖ ἐπιτέως... Ἀγιορεῖτες Πνευματικῶς, συνήθως τὴν περίοδο τῆς Μεγάλῃς Σαρακοστῆς, ποῦ περιέρχονται ὑπομονετικὰ ὅλη τὴν Πέμπτη Ἡμεῖρο, δεχόμενοι τὴν ἐξομολόγησι τῶν πιστῶν, παρηγορώντας, νουθετώντας, διαλύοντας ἀμφιβολίες, στηρίζοντας στὴν Πίστιν, συμφιλιώνοντας, ὀδηγώντας σὲ θεογνωσία...

»Μὲ τὴ φωτισμένη πηδαλιουχία τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Στυλιανοῦ μιὰ ἀναγεννητικὴ προσπάθεια συντελεῖται, ἐν μέσῳ -εἰν' ἀλήθεια- ἀναριθμητῶν δυσκολιών, ἀπ' ἄκρου σ' ἄκρο τῆς Ἡπείρου. Ὁ ἀριθμὸς τῶν συνειδητῶν πιστῶν αὐξάνει ἐντυπωσιακὰ. Μοναχικὰ σκηνώματα εἰτοιμάζονται.

Ἐνῶ παράλληλα ἡ Αὐστραλία δίδει τὴ δεκάτη τῆς καὶ στὸν Ἅγιο Τόπο, ποῦ εἶναι ὁ μόνος τόπος τῆς γῆς ποῦ δὲν γεννᾷ ἄνθρωπος. Ἀρκετὰ παιδιά μας ἀνύουν τὰ τελευταῖα χρόνια τὸν Μοναχικὸ δίαυλο στὸ Ἅγιον Ὅρος, δεόμενα νύχτα καὶ μέρα γιὰ τὴν Αὐστραλιώτιδα Ὁρθοδοξία καὶ τὴ σωτηρία ὅλων μας...» (περ. «Ἐκκλησία», ἔτος 1995, σσ. 589-590).

Η ΙΕΡΑΤΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Τοῦ κ. Θεοχάρη Θ. Καλλάκογλου, Θεολόγου

Ἡ οἰκογένεια εἶναι ὁ ἱερός καὶ θεόδοτος θεσμός, πὺν ἀποτελεῖ τὸ βασικότερο κύτταρο τῆς κοινωνίας. Ἀνάγει τὴν ἀρχὴν του στὴ χρονικὴ στιγμὴ πὺν ὁ πλάστης καὶ δημιουργὸς Θεὸς ἐπλάσσε τοὺς πρωτοπλάστους καὶ εἶπε σ' αὐτούς: «Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς»¹. Εἶναι μεγάλη ἡ ἀξία καὶ ἡ ἀποστολή της, διότι σ' αὐτὴν γεννιέται καὶ ἀνατρέφεται ὁ ἄνθρωπος. Σ' αὐτὴν παίρνει τὰ πρῶτα μαθήματα καὶ διαπλάσσει τὸ χαρακτῆρα του. Ἐκεῖ προετοιμάζονται οἱ καλοὶ χριστιανοί, πὺν θὰ εἶναι σὲ θέση νὰ βοηθήσουν τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν κοινωνία καὶ τὴν πατρίδα².

Ὅμως ὅλα αὐτὰ μποροῦν νὰ πραγματοποιηθοῦν μόνο μέσα στὴ χριστιανικὴ οἰκογένεια, τῆς ὁποίας πρότυπο μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἱερατικὴ οἰκογένεια. Αὐτὴ ἀποτελεῖ τὸ βασικότερο κύτταρο τοῦ ἐνοριακοῦ σώματος.

Στὴν ἐνορία ἡ ἱερατικὴ οἰκογένεια εἶναι φορέας τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. Ἀποτελεῖ δὲ τὸ ὑπόδειγμα κάθε χριστιανικῆς οἰκογένειας στὸν ἀγώνα γιὰ τὴν, κατὰ τὸ δυνατόν, ἀνθρώπινη τελείωση καὶ θέωση. Καὶ στὸν ἀγώνα αὐτόν, ὁ ἱερέας, ἡ πρεσβυτέρα καὶ τὰ παιδιά τους, ὁ καθένας ξεχωριστὰ ἔχει τὴν ἰδιαίτην καὶ θεάρεστη διακονία - προσφορά του.

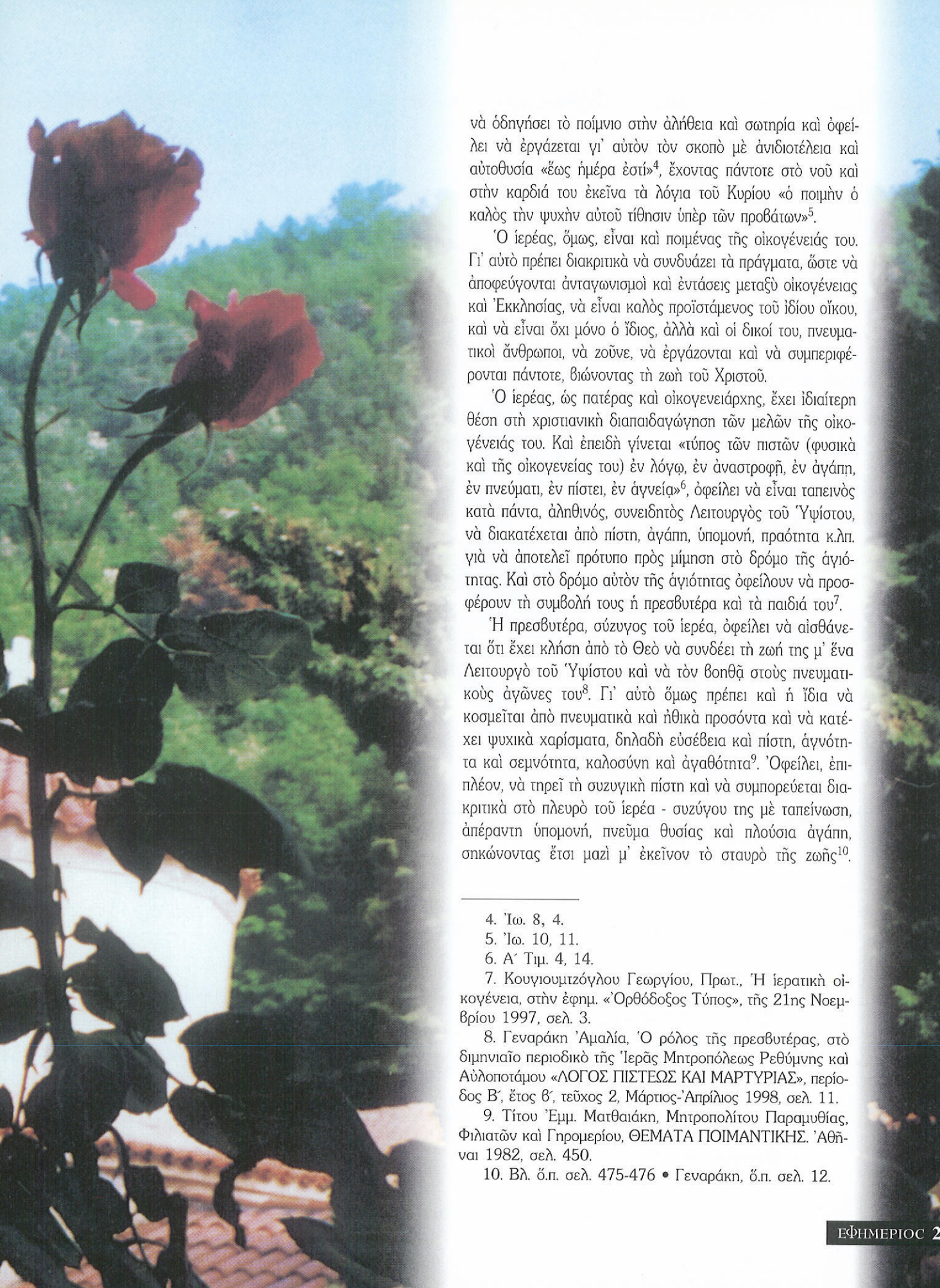
Τὸν πρῶτο ρόλο, μάλιστα, ἔχει ὁ ἱερέας, ὁ ὁποῖος εἶναι ποιμένας ὄχι μόνο τῆς ἐνορίας, ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκογένειάς του. Ὁ ἱερέας, ὡς Ποιμένας τῆς ἐνορίας, εἶναι ὁ κήρυκας τοῦ Εὐαγγελίου καὶ λειτουργὸς τῶν Μυστηρίων. Εἶναι ὁ ὑπηρέτης τοῦ πιστοῦ λαοῦ στὶς θρησκευτικὲς του ἀνάγκες. Εἶναι τὸ ὄργανο διὰ τοῦ ὁποῖου διοχετεύεται ἡ Θεία Χάρη στὸν κόσμον. Ἡ ἀποστολή του μὲ ἓνα λόγο εἶναι ἡ σωτηρία τῶν ψυχῶν, «ὕπὲρ ὧν Χριστὸς ἀπέθανε»³. Εἶναι ἐκεῖνος πὺν ἀναλαμβάνει

1. Γεν. 1, 29.

2. Ἱερὰ Μητρόπολις Σιδηροκάστρου, Πνευματικοὶ ἀντίλαλοι τοῦ Ἁμβωνος τῆς Σινδικῆς, τόμος Α', Σιδηροκάστρο 1995, σελ. 278.

3. Ρωμ. 5, 8.

νά ὀδηγήσει τὸ ποίμνιο σὴν ἀλήθεια καὶ σωτηρία καὶ ὀφείλει νά ἐργάζεται γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ μὲ ἀνιδιοτέλεια καὶ αὐτοθυσία «ἕως ἡμέρα ἐστί»⁴, ἔχοντας πάντοτε στὸ νοῦ καὶ σὴν καρδιά του ἐκεῖνα τὰ λόγια τοῦ Κυρίου «ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθεισιν ὑπὲρ τῶν προβάτων»⁵.

Ὁ ἱερέας, ὅμως, εἶναι καὶ ποιμένας τῆς οἰκογενείας του. Γι' αὐτὸ πρέπει διακριτικὰ νά συνδυάζει τὰ πράγματα, ὥστε νά ἀποφεύγονται ἀνταγωνισμοὶ καὶ ἐντάσεις μεταξὺ οἰκογενείας καὶ Ἐκκλησίας, νά εἶναι καλὸς προϊστάμενος τοῦ ἰδίου οἴκου, καὶ νά εἶναι ὄχι μόνο ὁ ἴδιος, ἀλλὰ καὶ οἱ δικοὶ του, πνευματικοὶ ἄνθρωποι, νά ζοῦνε, νά ἐργάζονται καὶ νά συμπεριφέρονται πάντοτε, βιώνοντας τὴ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ ἱερέας, ὡς πατέρας καὶ οἰκογενειάρχης, ἔχει ἰδιαίτερη θέση στὴ χριστιανικὴ διαπαιδαγώγηση τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας του. Καὶ ἐπειδὴ γίνεται «τύπος τῶν πιστῶν (φυσικὰ καὶ τῆς οἰκογενείας του) ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστει, ἐν ἀγνείᾳ»⁶, ὀφείλει νά εἶναι ταπεινὸς κατὰ πάντα, ἀληθινός, συνειδητὸς Λειτουργὸς τοῦ Ὑψίστου, νά διακατέχεται ἀπὸ πίστη, ἀγάπη, ὑπομονή, πραότητα κ.λπ. γιὰ νά ἀποτελεῖ πρότυπο πρὸς μίμηση στὸ δρόμο τῆς ἀγιότητας. Καὶ στὸ δρόμο αὐτὸν τῆς ἀγιότητας ὀφείλουν νά προσφέρουν τὴ συμβολὴ τους ἢ πρεσβυτέρα καὶ τὰ παιδιά του⁷.

Ἡ πρεσβυτέρα, σύζυγος τοῦ ἱερέα, ὀφείλει νά αισθάνεται ὅτι ἔχει κλήση ἀπὸ τὸ Θεὸ νά συνδέει τὴ ζωὴ της μ' ἕνα Λειτουργὸ τοῦ Ὑψίστου καὶ νά τὸν βοηθᾷ στοὺς πνευματικὸς ἀγῶνες του⁸. Γι' αὐτὸ ὅμως πρέπει καὶ ἡ ἴδια νά κοσμεῖται ἀπὸ πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ προσόντα καὶ νά κατέχει ψυχικὰ χαρίσματα, δηλαδὴ εὐσέβεια καὶ πίστη, ἀγνότητα καὶ σεμνότητα, καλοσύνη καὶ ἀγαθότητα⁹. Ὁφείλει, ἐπιπλέον, νά τηρεῖ τὴ συζυγικὴ πίστη καὶ νά συμπορεύεται διακριτικὰ στὸ πλευρὸ τοῦ ἱερέα - συζύγου της μὲ ταπείνωση, ἀπέραντη ὑπομονή, πνεῦμα θυσίας καὶ πλοῦσια ἀγάπη, σπκώνοντας ἔτσι μαζὶ μ' ἐκεῖνον τὸ σταυρὸ τῆς ζωῆς¹⁰.

4. Ἰω. 8, 4.

5. Ἰω. 10, 11.

6. Α' Τιμ. 4, 14.

7. Κουγιουμτζόγλου Γεωργίου, Πρωτ., Ἡ ἱερατικὴ οἰκογένεια, σὴν ἐφημ. «Ὁρθόδοξος Τύπος», τῆς 21ης Νοεμβρίου 1997, σελ. 3.

8. Γεναρᾶκη Ἀμαλία, Ὁ ρόλος τῆς πρεσβυτέρας, στὸ διμηνιαῖο περιοδικὸ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου «ΛΟΓΟΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΑΣ», περίοδος Β', ἔτος β', τεῦχος 2, Μάρτιος-Ἀπρίλιος 1998, σελ. 11.

9. Τίτου Ἐμμ. Ματθαϊάκη, Μητροπολίτου Παραμυθίας, Φιλιππῶν καὶ Γηρομερίου, ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΣ. Ἀθῆναι 1982, σελ. 450.

10. Βλ. ὅ.π. σελ. 475-476 • Γεναρᾶκη, ὅ.π. σελ. 12.

Πρέπει να αισθάνεται τον ιερέα πρώτα ως Λειτουργό του Ύψιστου και ύστερα ως σύζυγο. Να τον εκτιμά και να τον σέβεται πρώτα ως εφημέριο της ενορίας και μετά να τον ξεσηπηρετεί ως σύζυγο. Όφείλει δε με υπομονή να αποδέχεται τη συχνή απουσία του από την οικογένεια, λόγω των πολλών ευθυνών και ποιμαντικών του ένασκολήσεων, που τον κρατούν υποχρεωτικά μακριά από το σπίτι του¹¹.

Η πρεσβυτέρα, ωστόσο, πρέπει να ενισχύει την έσωτερική συνοχή της οικογένειάς της, να συντηρεί τη συνείδηση των παιδιών της και να ανέχεται με καρτερικότητα και αγάπη, άκομη και την τυχόν υποτίμηση των μακράν της Έκκλησίας ανθρώπων. Όφείλει δε να εκδηλώνει τον πνευματικό της καταρτισμό και την ευσέβειά της κατά τρόπο λεπτότερο και βαθύτερο στο εύλογημένο ιερατικό σπίτι της. Να επιμελείται ιδιαίτερος το εικονοστάσι του σπιτιού της, τα άμφια και ιερατικά ενδύματα του ιερέα-συζύγου της, τον προσωπικό ρουχισμό της και των παιδιών της κ.λπ.¹².

Επιπλέον οφείλει να επιμελείται την έσωτερική και έξωτερική, άπλη και ταπεινή, διακόσμηση του σπιτιού τους με τέτοιο τρόπο, ώστε να γίνεται φανερό, ότι σ' αυτό διαμένει ο ιερέας και η οικογένειά του. Και αυτό, διότι η οίκια τους είναι ή «κατ' οίκον εκκλησία»¹³ για την οποία κάνει λόγο ο απόστολος Παύλος στην προς Ρωμαίους έπιστολή του¹⁴.

Στην γενικότερη, έντοτοις, ορθόδοξη κατάσταση της ιερατικής οικογένειας, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν και τα παιδιά, τα όποια οφείλουν να βοηθούν κι αυτά τον ιερέα - πατέρα τους στο θεόδοτο έργο του, για να μην συμβαίνει ό ένας να κτίζει και ό άλλος να γκρεμίζει και να έπαληθεύεται έτσι ό λόγος του Κυρίου «έχθροι του ανθρώπου οι οικιακοί αυτού»¹⁵. Τα παιδιά του ιερέα, λοιπόν, πρέπει να είναι υποδειγματικά στην ένορία, να έχουν ανεπτυγμένο το αίσθημα της κοινωνικότητας, του σεβασμού προς τους μεγαλύτερους, της αγάπης προς τα αδελ-

φια, της πνευματικής ζωής της Έκκλησίας. Επιπλέον οφείλουν να είναι πρότυπα στο σχολείο, στο κατηχητικό πρωτόπορα, θρησκευόμενα, εργατικά, υπάκουα, φρόνημα, ήθικά. Να είναι ενεργά μέλη της ιεραποστολικής εργασίας του ιερέα-πατέρα τους. Και όλα αυτά, διότι αποτελούν το καλύτερο κήρυγμα του ιερέα-πατέρα τους, αφού άντανακλούν σαν καθρέπτης μέσα στην ένορία, τη δική του ζωή¹⁶.

Στην ένορία τα παιδιά και η πρεσβυτέρα του ιερέα, έχουν ξεχωριστή θέση και διακονία, ως συναθλητές του ιερέα για την ιεουργία του Μυστηρίου του Χριστού, για τη σωτηρία των ανθρώπων, για τη δόξα του Θεού και της Έκκλησίας. Στην ένορία, λοιπόν, η πρεσβυτέρα και τα παιδιά της καθίστανται ιδιαίτερα πρόσωπα, αφού και αυτοί σπκώνουν μαζί με τον ιερέα το βαρύ σταυρό του χρέους προς το Θεό και προς την κοινωμία¹⁷. Και η προσφορά τους στο όλο ποιμαντικό έργο της Έκκλησίας, της ένοριακής ειδικότερα ζωής και δράσης, είναι κοινώς παραδεκτό ότι είναι σημαντικότερη. Έτσι, οι υπηρεσίες τους στο κατηχητικό σχολείο, στο φιλόπονο ταμείο, στα έργα της περίθαλψης άπορων άσθενών, στη λειτουργία πνευματικού κέντρου και κατασκηνώσεως, στη σύνταξη ένοριακού περιοδικού και φυλλαδίων κ.τ.λ., είναι αξιόλογες και αναγκαίες.

Επομένως, όλη η ιερατική οικογένεια είναι προορισμένη να εργάζεται στον Άμπελώνα του Κυρίου και να στέκεται μέσα στην ένορία ως «πόλις επάνω όρους κειμένη»¹⁸. Εκεί την τοποθετεί η συνείδηση του λαού του Θεού, εκεί την θέλει και η κεφαλή της Έκκλησίας, ό Χριστός. Και όπως «αί κατ' οίκον εκκλησία»¹⁹ του αποστόλου Παύλου αποτελούσαν τη βάση της έξάπλωσης του Ευαγγελίου, έτσι και η οικογένεια του ιερέα αποτελεί το αξιόμαχο πνευματικό έπιτελείο του ένοριακού σώματος, ένας στρατός σωτηρίας όλόκληρης της τοπικής Έκκλησίας, έτοιμος να αγωνιστεί στα πλαίσια της ένοριακής προσφοράς-διακονίας προς τον πιστό λαό του Θεού, συντελώντας μ' αυτόν τον τρόπο στη δόξα Του και την επικράτηση του άγιου θελήματος Του στον κόσμο.

11. Βλ. Ματθαίακη, ό.π., σελ. 476 • Ίερά Μητρόπολις Δράμας, ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΜΥΡΟΦΟΡΕΣ, σελ. 42-43 • Πρεσβυτέρας Στέλλας Πλευράκη, Ό ρόλος της πρεσβυτέρας στη ζωή και το έργο του ιερέα συζύγου της, στο περ. «ΠΡΟΣ ΙΕΡΕΑ» Νο 7, έκδ. Ί. Ήσυχαστήριο "Άγιος Γρηγόριος ό Παλαμάς, Ίανουάριος 1998, σελ. 5-7.

12. Βλ. Ματθαίακη, ό.π., σελ. 476.

13. Ρωμ. 16, 3-4.

14. Βλ. Ματθαίακη, ό.π., σελ. 478.

15. Μτθ. 10, 36.

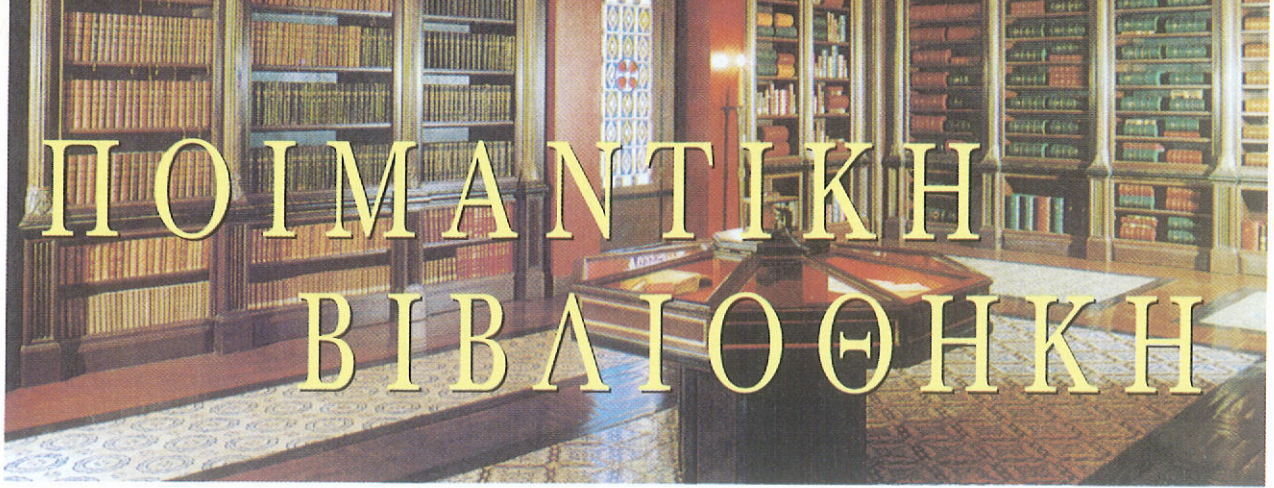
16. Ευάγγελου Διαμάντη, «Ό ποιμήν και το περιβάλλον του», στην έφημ. «Όρθόδοξος Τύπος» αριθμ. φύλ. 1245, 24 Όκτωβρίου 1997, σελ. 3 • Βλ. Γεναρακή, ό.π.

17. Από τον ένθρονιστήριο λόγο του Μακαριωτάτου Άρχιεπισκόπου Άθηνών και πάσης Έλλάδος κ.κ. Χριστοδούλου, ό όποιος δημοσιεύθηκε στο περ. της Ίερας Μητροπόλεως Σερρών και Νιγρίτης, «Ό "Άγιος Νικήτας», έτος Θ' τεύχος 93, Ίούλιος 1998, σ. 145.

18. Μτθ. 5, 14.

19. Ρωμ. 5, 8.

Ἱερᾶς Μονῆς Τιμίου Προδρόμου Καρέα,
Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου, **ΚΕΙΜΕΝΑ**
ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΑ ΚΑΙ ΗΣΥΧΑΣΤΙΚΑ
(Ἐρωταποκρίσεις), Ἀθήναι, τόμ. Α΄ 1966, σελ. 464·
τόμ. Β΄ 1996, σελ. 532· τόμ. Γ΄ 1997, σελ. 568.

Ἐπι τέλους! Ἔχει τὸ ἑλληνικὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ ἑτὴν ἐκδοση τοῦ περίφημου «Βαρσανουφίου» ὀλόκληρη, στὸ ἀρχαῖο ἑλληνικὸ κείμενο, σὲ νεοελληνικὴ μετάφραση, μὲ σημειώσεις ὑποσελίδιες, πίνακες, βιβλιογραφία καὶ ὅλες τὶς ἀπαραίτητες σχετικὲς πρὸς τὸ ἔργο πληροφορίες. Τὸ ἔργο σώζεται ὑπὸ τῆ διπλῆ ὀνομασία τῶν μεγάλων καὶ «διακριτικωτάτων» συγγραφέων **Βαρσανουφίου** τοῦ Μεγάλου καὶ **Ἰωάννου** τοῦ προφήτου (ἀρχὲς τοῦ στ΄ αἰῶνος), ποὺ ἀναδείχθηκαν μὲ τὴν ἀσκητικὴ καὶ ἁγία ζωὴ τους πραγματικὰ δοχεῖα τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὅλοι οἱ Μοναχοὶ καὶ οἱ φιλάγιοι καὶ φιλομόναχοι Χριστιανοὶ γνωρίζουν τὴ θαυμαστὴ δυάδα τῶν μεγάλων αὐτῶν ἡσυχαστῶν, κυρίως ἀπὸ παλαιότερες ἐκδόσεις, οἱ ὁποῖες πότε ἦταν ἀνολοκλήρωτες, πότε ἀνθολογήσεις καὶ πότε πρόχειρες. Σήμερα ἔχουμε μπροστὰ μας ἓνα ἐκδοτικὸ κατόρθωμα, ὅπου καὶ ἡ **Εἰσαγωγή** (τ.Α΄, σελ. 13-30), καὶ τὰ κείμενα, καὶ ἡ μετάφραση, καὶ οἱ ὑποσημειώσεις, φέρουν τὴ σφραγίδα τῆς ἐξαιρετικῆς ἐπιμέλειας καὶ φροντίδας, ποὺ δείχνουν τὴν μεγάλη ἀγάπη, ἀλλὰ καὶ τοὺς κόπους καὶ ἰδρωτὲς τῶν Ἐκδοτῶν, γιὰ νὰ φτάσουν σ' αὐτὸ τὸ ἔξοχο ἀποτέλεσμα. Τὸ τρίτομο αὐτὸ ἔργο «Ἐκδίδεται εὐλογία τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Καισαριανῆς, Βύρωνος καὶ Ὑμηττοῦ κ. Γεωργίου», στοῦ ὁποίου τὴν ἐκκλησιαστικὴ δικαιοδοσία βρίσκεται ἡ Ἱ. Μονὴ τοῦ Τιμίου Προδρόμου, καὶ ἀποτελεῖ καρπὸ ὑπακοῆς, ἀγάπης καὶ συνεργασίας: «ἡ ἐπιμέλεια, ἡ μετάφραση, τὰ σχόλια, οἱ πίνακες καὶ ἡ διακόσμηση εἶναι ἔργο τοῦ Γέροντος, Ἀρχιμ. Ἀντωνίου

Ρωμαίου, καὶ τῶν Ἀδελφῶν τῆς Ἱ. Μονῆς Τιμίου Προδρόμου Καρέα».

Ἡ «συνεργασία πολλῶν λογίων» (θεολόγων, φιλολόγων, ἱστορικῶν, νομικῶν κ.ἄ.), ποὺ μονάζουν στὸν ἅγιο Προδρόμο τοῦ Καρέα, ἔγινε μὲ τόση ἀγάπη καὶ μὲ τόση ταπείνωση, ποὺ εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴν καρποφορήσει. Τὰ κείμενα εἶναι θεολογικά, ἀσκητικά, ἡσυχαστικά καί, συχνά πολὺ ποιητικά. Οἱ Μοναχῆς, ποὺ σχολιάζουν αὐτὰ τὰ ἐξάσια μοναστικά κείμενα, χρησιμοποιοῦν ὅλη τὴν παλιὰ καὶ τὴ νεώτερη βιβλιογραφία (ἀκόμη καὶ τὸ πρόσφατο βιβλίον τοῦ Στ. Ράμφου «Πελεκάνοι ἐρημικοί», ἢ καὶ ἀνέκδοτα σχετικὰ χειρόγραφα συγχρόνων Γερόντων), γιὰ νὰ διαφωτίσουν τὶς πνευματικὲς ἔννοιες τῶν δύσκολων χωρίων, ἀλλὰ χωρὶς νὰ δίνουν χαρακτηριστὸ σχολαστικὸ ἢ ἐπιστημονικὸ στὴν ὅλη προσφορά τους, ἢ ὁποῖα εὐωδιάζει ὀρθόδοξη πνευματικότητα.

Δὲν θ' ἀναφερθῶ στὶς ἐπὶ μέρους λεπτομέρειες καὶ ἀρετὲς τοῦ ἔργου. Θέλω, ὅμως, νὰ μὴν παραλείψω νὰ σημειώσω τοὺς φοβεροὺς κόπους τῆς ἐκδότριας Ἱερᾶς Μονῆς, νὰ ἐρευνήσουν σὲ ὅλες τὶς βιβλιοθήκες (ἐδῶ καὶ στὸ ἐξωτερικὸ) καὶ νὰ βροῦν ὅ,τι καὶ ὅσα ἔλειπαν ἀπὸ τὶς γνωστὲς ἐδῶ ἐκδόσεις· κ' ἔτσι, βάσει τῶν χειρογράφων καὶ τῶν ξένων ἐκδόσεων (ἰδίως τῆς ἀποσπασματικῆς κριτικῆς ἐκδ. τοῦ ἀεμνήστου Derwas J. Chitty καὶ τῆς γαλλικῆς μεταφράσεως τοῦ Abbaye St Pierre de Solesmes), νὰ μᾶς προσφέρουν σήμερα τὴν πληρέστερη μορφή καὶ τὴν πιὸ ὀλοκληρωμένη ἐκδοση τοῦ «Βαρσανουφίου». Ὅφειλομε, πέρα ἀπὸ τὰ συγχαρητήρια, καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη μας πρὸς τὴν ἐκδότρια Ἱερὰ Μονὴ τοῦ Τιμίου Προδρόμου-Καρέα, γιὰ τὴν τρίτομη αὐτὴ λαμπρὴ, ἀπὸ κάθε πλευρά, ἐκδοση, τόσο χρήσιμη γιὰ ὅλο τὸ πλήρωμα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς ἀνά τὴν Οἰκουμένην ἑραστὰς τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς νήψεως.

Π. Β. ΠΑΣΧΟΣ

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΚΤΙΣΤΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΘΑΥΜΑΣΜΟ ΣΤΗΝ ΚΤΙΣΗ

Τοῦ κ. ΘΕΟΔ. Ι. ΨΑΡΙΩΤΗ, γεωπόνου

Πρωτοποριακό τὸ βιβλίο τοῦ Πρωτοπρ. Κωνσταντίνου Καλλινίκου «Ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ» (ἐκδ. 1910) καὶ πολλαπλῶς ὠφέλιμο, ἀκόμα καὶ σ' ἐμᾶς πού βάζομε τὸ πόδι μας στὸ κατώφλι τῆς τρίτης χιλιετίας. Δὲν ὑστερεῖ σὲ εὐκρινῆ ἠγήματα διαγῶν θέσεων καὶ προ-θέσεις καὶ διαθέσεις θαυμασμοῦ καὶ σεβασμοῦ πρὸς τὸ Φυσικὸ Περιβάλλον.

Παιδαγωγικοῦ ἐνδιαφέροντος τὸ περιεχόμενο μὲ σκοπὸ γιὰ προεκτάσεις ἀπὸ τὸν κτιστὸ κόσμον στὸν Ἄκτιστον Δημιουργό.

Ἐγχειρίδιον τερπνόν, τρέπει γιὰ «περιβαλλοντολογικὴ ἀγωγή». Ὁδηγεῖ, μέσα ἀπὸ τὴν ὠραιότητα τῆς κτίσης, στὴ βεβαιότητα γιὰ Κτίστη. Ἀπὸ τὴ χλόη ἢ τὰ πουλιά, στὸν Πλάστη.

1. Ἀπὸ τὸ Κεφάλαιο «Τὰ Φυτά»

«Ἡ χλόη! Τί ταύτης εὐτελέστερον, ἀφοῦ ἀδιαφόρως ὅλοι μας τὴν ποδοπατοῦμεν; Καὶ ὅμως αὐτὴ ἀποτελεῖ τὴν δασύμαλλον χλαῖναν τῆς γῆς, κανεὶς δὲ τάτης περσικὸς δὲν δύναται νὰ ἀνθαμιλληθῇ

πρὸς τὸ ἐπίστρωμα, διὰ τοῦ ὁποῖου κατέστρωσεν ὁ Ὑψιστος τὰς μεγάλας αὐλάς καὶ αἰθούσας τῶν πεδιάδων καὶ τῶν λειμώνων. Ἡ σιλιθιδῶν τῆς εἶναι ἀνωτέρα πάσης ταινίας μεταξίνης. Ἡ τέχνη τῆς ὑπερβαίνει τὰς ἀνθρωπίνας στρωμάς. Ἡ μαλθακό-

της τῆς εἶναι τι πλέον τῶν ἀναπαυτικῶν μας ἀνακλίντρων. Ἡ εὐγένειά τῆς εἶναι μεγάλη... εὐρίσκεται εἰς συγκοινωνίαν μὲ τὸν μέγαν ὑφάντην τὸν ἥλιον». Πόσες «ἀρετές» τῆς χλόης μᾶς ἀπαριθμεῖ. Μὲ ποιὰ «ἀρετὴ» μᾶς τὶς παρουσιάζει. Ἐγκώμιον-ἐγκόλπιο πολύτιμον γιὰ ἱεροκήρυκες, ἐφημερίους οἱ ὁποῖοι προετοιμάζουν τὸ ποίμνιον τῆς ἐνορίας γιὰ οἰκολογικὴν ἐκστρατεία. Καὶ γιὰ ἐμπλουτισμὸ τῶν ἐπιχειρημάτων τοὺς συνεχίζει: «Τὸ χρῶμα μὲ τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς ἔβαψε τὴν χλόην, δὲν εἶναι οὔτε τὸ λευκόν, διὰ νὰ μὴν

κουράζωνται ἐπ' αὐτοῦ οἱ ὀφθαλμοὶ μας οὔτε μέλαν, διὰ νὰ μὴ μᾶς διεγείρῃ πένθημα συναισθήματα. Ἄλλ' εἶναι μέσον τι μεταξὺ τῶν δύο τούτων, τὸ πράσινον, τὸ ὁποῖον τόσον πολὺ εἰς τὴν ὄρασιν μᾶς εὐαρεστεῖ». Τὸ πράσινον, λοιπόν, γιὰ τὸ

ὅποιον ὀφείλουν οἱ ἔνορθες (ἀστικῶν πόλεων) νὰ προγραμματίζουν τὴν διάδοσή του ἢ τὴν διατήρησή του (ὅπου ὑπάρχει) ἢ τὴν διάσωσή του (ὅπου κινδυνεύει).

Διὰ τοῦτο προσθέτει ἐπιχειρήματα: «Ἀπὸ τῆς ἀφελοῦς γλῶσς μεταβαίνομεν εἰς τὰ παμπούκιλα, πολύσομα καὶ πολυάρεστα ἄνθη. Ὁ Θεὸς ἔπλασε τὰ ὄρη, διὰ νὰ δείξει τὴν ἰσχύν του. Ἐπλασε τὸν ἥλιον, διὰ νὰ δείξει τὴν καλλονὴν του. Ἐπλασε τοὺς οὐρανοὺς, διὰ νὰ δείξει τὴν πανταχοῦ παρουσίαν του... Ἐπλασε τέλος τὰ ἄνθη, διὰ νὰ μᾶς εἴπη ὅτι μᾶς ἀγαπᾷ». Ἐμεῖς δὲν θὰ ἀγαπᾶμε τὰ ἄνθη; Ἄς εὐφρανθῶμεν: «Ἦ τὰ ἄνθη, τὰ εὐχρωμα, τὰ παμφίλτατα, τὰ ἐρατεινά! Αὐτὰ εἶναι τὸ παίγνιον τοῦ παιδίου, τὸ βιβλίον τοῦ φυσιοδίφου, τὸ πρόβλημα τοῦ φιλοσόφου, τὸ κύπελλον, ἀπὸ τὸ ὅποιον πίνει τὸν ἐνθουσιασμόν ὁ ποιητής». Τὸν αὐριανὸ ποιητὴ ἢ φιλόσοφο ἢ φυσιοδίφην ὁ ἐφημέριος μὲ τέτοια νάματα θὰ τὸν γαλουχίσει, γιὰ νὰ τὸν προσφέρει ἐφοδιασμένο στὸ στάδιο τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, μὲ «περιβαλλοντολογικὴ ἀγωγή». Ἄν ὁ τότε κληρικὸς ἔγραφε αὐτά, πρὶν ἀπὸ ἑκατὸ χρόνια, ὁ σύγχρονος κληρικὸς πόσα, πιὸ σημαντικά, ὀφείλει νὰ προσφέρει; «Τὰ χωράφια ξηραμένα τὰ καημένα περιμένουν τῆς βροχοῦλας τὸ νερὸ» τραγουδάει ὁ ποιητής. Ὁ ἐφημέριος τί θὰ διαλαλεῖ; γιὰ νὰ «ὀρθώνει τὴν κεφαλὴν ὑπερήφανον πρὸς τὰ ἄνω»; Γιὰ νὰ «ἔρχεται ἡ χρυσαλλίς νὰ τὸ ἀσπασθῇ; Καὶ ἐπίπταται ἐπ' αὐτοῦ ἡ μέλισσα διὰ νὰ ροφήσῃ τὸν εὐώδη χυμόν του; ὅπως προσφυῶς διατυπώνει ὁ Κ. Καλλίνικος;

2. Ἀπὸ τὸ Κεφάλαιο «Τὰ Ἐρπετιά»

«Ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος οἰονεὶ παίζων ἐγένεσε τὸ ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς μας διάστημα μὲ τὰ στίλβοντα ἄστρα καὶ κατεστόλισε τὴν γῆν μὲ μυριόχρωμα ἄνθη, αὐτὸς οὗτος ἐπλήρωσε καὶ τοὺς ἀέρας διὰ τῶν πτερωτῶν πετεινῶν... Ἡ ἀτμόσφαιρα τότε καὶ τὰ ἔλη καὶ αἱ λίμναι καὶ ἡ θαλασσία ἐπιφάνεια καὶ οἱ θάμνοι καὶ τὰ δάση καὶ αἱ σχισμαὶ τῶν ὀρέων καὶ οἱ ὑπερήφανοι βράχοι καὶ τὰ ἄλση καὶ τὰ σύννεφα ἐπληρώθησαν ἀπὸ πτηνὰ ὠδικὰ καὶ πολύφωνα καὶ σιγηλὰ καὶ μιμηλὰ καὶ ἄμουσα καὶ χειροῦθηκα καὶ ἀγγελικὰ καὶ αὐτόνομα καὶ σαρκοφάγα καὶ φιλέρημα καὶ ὄρεα καὶ στεγανόποδα καὶ δενδροβατικά, ἐνεψυχώθησαν δὲ οἱ ἀέρες ἀπὸ ἄσμα

καὶ πτήσιν καὶ ζωῆν». Διαβάζοντες αὐτὲς τὶς γραμμὲς ἐνθυμούμεθα τὸν ἄλλον, πρότερον αὐτοῦ, δημιουργὸ τῶν ἔργων: «Ὀλόγυρα στὴν λίμνη», «Στὸ Χριστὸ στὸ Κάστρο», «Στὴν Ἁγ' Ἀναστασία», τὸν Κύρ-Ἀλέξανδρον, τὸν ἐκ νήσου Σκιάθου... Ὅμως, ὁ ρέκτης φίλος τῶν πτηνῶν συνεχίζει: «Καὶ τὸ ράμφος δὲ τῶν πτηνῶν μᾶς διδάσκει πῶς πανταχοῦ τῆς δημιουργίας σοφὸς Νοῦς ἐπρυτάνευσεν, ὀρίσας ἐκ τῶν προτέρων συμφωνίαν μεταξὺ σκοποῦ καὶ ὀργάνων, περιβάλλοντος καὶ μέσων». Αὐτὴ ἡ τελευταία παράγραφος συνέχει ἐναγώνια τὸν ὅποιον θελήσει νὰ θέσῃ τὸν «πόδα» του εἰς τὸ κατώφλιον τοῦ θαλάμου, ὅπου ὑπάρχουν οἱ ἀπαντήσεις γιὰ τὴν πρώτη στιγμή τῆς κάθε «Ἡμέρας» τῆς Δημιουργίας καὶ νοσταλγικὰ παραμένει ταπεινὸς ἀναζητητής... Νὰ πάρει μιὰ γεύση, ὅσον ἐλάχιστη κι ἂν εἶναι, ἀπὸ τὸ μεγαλεῖο τοῦ ρήματος «εἶπεν»... «Καὶ εἶπεν ὁ Θεός...». Καὶ μέσα σὲ μιὰ λέξη-προσταγὴ συμπεριελαμβάνοντο μύρια ὅσα «μυστικά-λύσεις» γιὰ τὴν ἐμφάνιση τῆς ζωῆς! Ἐδῶ, μᾶς ἐντείνει αὐτὴ τὴν ἐναγώνια ἀναζήτησι, ὅταν γράφει: «Παρατηρήσατε τὸν ψιττακόν, πῶς μετακινεῖται ἀπὸ κλωνὸς εἰς κλώνω, τὸ ἀγκιστροειδὲς ράμφος του πρὸς τοῦτο χρησιμοποιῶν καὶ ἀπὸ τῶν κλάδων ὡς διὰ χειρὸς ἀναρτώμενος... Εἶδετέ ποτε τὸν γυμνὸν καὶ ἄπτερον λαίμονα τοῦ γυπὸς; τοῦ σαρκοφάγου τούτου πτηνοῦ ἔργον εἶναι νὰ τρώγῃ πρὸ παντὸς τὰ θνησιμαῖα καὶ μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τοὺς μολυσμοὺς των καὶ τὰς ἀσθενείας των. Δὲν θέλω νὰ εἶπω μετὰ πόσης ἀστραπιαίας ταχύτητος ἐκτελεῖ τὸ ἀνατεθὲν εἰς αὐτὸν καθήκον, ἐὰν ὁ λαίμωνός του, δηλαδὴ ὁ βραχίων του, ἐσκεπάζετο μὲ πτερά, ὅποτε τὰ αἵματα θὰ ἤλειφον τὰ πτερά, διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς τὸν ἔπλασε γυμνόν, διὰ νὰ ἐλαττωθῇ τὸ εἰδεχθὲς τοῦ θεάματος». Ἐδῶ, ἄνευ προσωπικοῦ σχολίου, παρατίθεται μιὰ σημαντικὴ φράση: «... ὁ Θεὸς δὲν πλάττει μόνον ἐντέχνως ἀλλὰ καὶ συντηρεῖ φιλοσοφῶς». Ἐδῶ, ὡς προβληματιστοῦμε, ὅσο μπορούμε, γιὰ νὰ στοχαστοῦμε, ἀπὸ τὰ ἐπισημασμένα «ἐντέχνως», «φιλοσοφῶς». Σὲ αὐτὸ τὸν προβληματισμὸ ἔρχεται ἀρωγός, τὸ ἐρώτημα τοῦ συγγραφέως: «Ποῖος δὲ ὑπέδειξεν εἰς τὰ ἄπτερα νοσία ὅτι χρεωστοῦν ν' ἀνοίξουν τὸ στόμα καὶ νὰ λάβουν ἀπὸ τὸ μητρικὸν ράμφος τὴν τροφήν, ἵνα συνεχίσουν τὴν ὑπαρξιν; Δὲν γνωρίζω ἄλλην ἀπάντησιν εἰμὶ ταύτην: Ὁ ἀγαθὸς Θεός».

ΓΙΑ ΤΑ ΒΑΣΑΝΑ

Ἐπιμέλεια: Ἀθανάσιος Ι. Ἀναστόπουλος

α) Κύριε, ὁ παῖς μου βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικὸς δεινῶς βασανιζόμενος.

(Ματθ. ἡ' β')

Κύριε, ὁ δοῦλος μου εἶναι κατάκοιτος στὸ σπίτι μου, παράλυτος καὶ ὑποφέρει τρομερά.

β) Λογίζομαι ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς.

(Ρωμ. ἡ' 18)

Φρονῶ ὅτι τὰ παθήματα τῆς παρουσίας ζωῆς, δὲν ἔχουν καμιά ἀξία συγκρινόμενα πρὸς τὴ δόξα ποὺ προκύπτει ν' ἀποκαλυφθεῖ σὲ μᾶς.

γ) Γιὰ τοῦ ἀνθρώπου, θὰ τρῶς τὸ ψωμί σου μὲ ὀδύνη καὶ θὰ πίνεις τὸ νερό σου μὲ δάσασα καὶ θλίψη.

(Ἰεζ. ιβ' 18)

δ) Οἱ ψυχὲς τῶν δικαίων βρῖσκονται στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν τίς ἐγγίζουσι δάσασα.

(Σ. Σολ. γ' 1).

ε) Τώρα καὶ πάντοτε ἀπὸ τότε ποὺ ὑπάρχουν οἱ ἄνθρωποι, ὅλοι οἱ φίλοι τοῦ Θεοῦ ἐζησαν μιὰ ζωὴ θλιμμένη καὶ κοπιαστικὴ καὶ γεμάτη ἀμέτροτητα δεινά.

(Ἱερὸς Χρυσόστομος)

ς) Οὔτε μὲ τὸ τόξο δὲ θὰ ἔφθανε κανεὶς τὴν ὀρμὴ τῶν συμφορῶν μου.

(Αἰσχύλος)

ζ) Οἱ συμφορὲς ἐξουσιάζουν τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὄχι οἱ ἄνθρωποι τίς συμφορὲς.

(Ἡρόδοτος)

η) Βάσασα ὄρισε ὁ Θεὸς γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἡ διαφορὰ εἶναι ὅτι στὸν καθένα δίνει ἄλλα βάσασα.

(Βακχυλίδης)

θ) Ἄν μεγαλώσεις μέσα στὰ βάσασα, δὲν κουράζεσαι εὐκόλα.

(Εὐριπίδης)

ι) Ἄν γνώριζες τὰ βάσασα τῶν ἄλλων, θὰ ὑπέφερες πρόθυμα, αὐτὰ ποὺ ἔχεις τώρα.

(Φιλίμων)

ια) Προκαλοῦμε περιττὰ βάσασα, ὅταν ἀσκολοῦμαστε ὑπερβολικὰ μὲ τὰ δικὰ μας βάσασα.

(Ἐλεν Κέλλερ)

ιβ) Πόσες εὐτυχίες, ἀνυποψίαστα μεγάλες, μᾶς φυλάγουν οἱ κακοτυχίες τῆς ζωῆς.

(Στρ. Μυριδῆλης)

ιγ) Εἴμεθα ὅλοι θνητοὶ καὶ ὅλοι ὑποκειμένοι καὶ εἰς ἀσθένειαν καὶ εἰς περιπετείας καὶ εἰς παντὸς εἶδους δοκιμασίας.

(Παν. Τρεμπέλας)

ιδ) Πᾶμε νὰ ποῦμε τὰ βάσασά μας καὶ βρῖσκουμε χειρότερα ἀπὸ τὰ δικὰ μας.

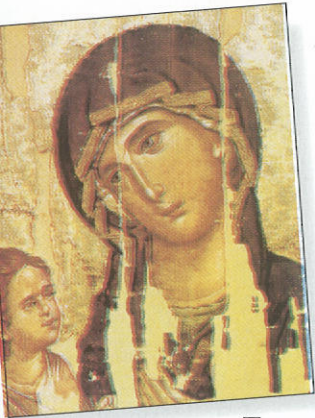
ιε) Ἡ ψύχρα καὶ τὸ σκοτάδι εἶναι βαθύτερα, λίγο πρὶν ξημερώσει.

ις) Τὸ ζουληγμένο σταφύλι δίνει τὸ γλυκὸ κρασί καὶ ἡ πονεμένη ψυχὴ ἀναδίδει τοὺς γλυκοὺς ἤχους.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Τὸ ἀριστούργημα τοῦ Χαΐρε!

Ὁ Ἀκάθιστος Ὕμνος εἶναι ἀπὸ τοὺς ἀρχαιότερους καὶ ωραιότερους ὕμνους τῆς Ἐκκλησίας μας στὴν Παναγία. Τὸν καθαρῶσαν οἱ αἰῶνες.

Εἶναι ἡ μασσαλιώτις τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἀριστούργημα τῆς χριστιανικῆς ὑμνογραφίας. Ἀμετάβλητος στὸ πέρασμα τῶν αἰῶνων, ἔχει ξεχωριστὴ θέση ἀνάμεσα στ' ἄφθαρτα ποιητικὰ καλλιτεχνήματα. Εἶναι γεμάτος τρυφερότητα. Γι' αὐτὸ μιλάει ἄμεσα στὴν ψυχὴ μας.

Προγονικὸ κειμήλιο τῶν Ὁρθοδόξων Ἑλλήνων. Ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ ἱστορία τοῦ ἔθνους μας τὸν συνέθεσαν. Τὸν αἰσθανόμαστε διπλᾶ. Ὡς Χριστιανοὶ καὶ ὡς Ἕλληνες. Εἶν' ἀφιερωμένος στὸ εὐγενέστερο καὶ ἀγιότερο πλάσμα τοῦ Θεοῦ Δημιουργοῦ, τὴν Παναγία. Σ' ἐκείνη πού ἀναδείχθηκε ὁ ἐκλεκτότερος ἀντιπρόσωπος τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Χάρη στὶς ἀρετὲς τῆς ἀξιώθηκε νὰ κρατήσει στὴν ἀγκυλιὰ τῆς Ἐκείνου πού κρατᾶει τὰ σύμπαντα. Ἀλλὰ καὶ τοῦ ἔθνους μας προστάτις εἶναι ἡ Θεοτόκος, ἡ «Υπέρομαχος Στρατηγός» «δι' ἧς ἐγείρονται τρόπαια, δι' ἧς ἐχθροὶ καταπίπτουσι». Ὅποιος θέλει νὰ ζωγραφίσει τὴν εἰκόνα τῆς θαυμαστῆς νίκης τῶν βυζαντινῶν κατὰ τῶν Ἀράβων, φτάνει νὰ ζωγραφίσει τὴν Παναγία! Τοῦτο ἔχει ἰδιαίτερη ἐπικαιρότητα σὺς μέρες μας... Τὸ δίδαγμα τοῦ «Ακαθίστου Ὕμνου» εἶναι μιὰ φωτεινὴ καὶ πολὺτιμη ἀλήθεια: λαοὶ πού πιστεύουν καὶ στηρίζονται στὴν θεία βοήθεια, διασώζονται ἀπὸ κάθε κίνδυνο, προοδεύουν καὶ εὐτυχοῦν. Ἐνῶ «οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀπωλοῦνται». Ἀργὰ ἡ γρήγορα ἐξαφανίζεται ἀπὸ τὴ σκιρτὴ τῆς Ἱστορίας...

Πρὸς παραχαράκτες...

Σημεῖο ἀντιλεγόμενο. Γιὰ τὴν ἐθνικὴ συνείδηση, ἅγιος. Γιὰ ὀρισμένους παραχαράκτες τῆς Ἱστορίας, «προδότης». Ὁ Γρηγόριος ὁ Ε... Πολλὰ καὶ ποικίλα λέγονται καὶ γράφονται γιὰ τὴν ὅλη στάση τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἰδιαίτερα τοῦ ἐθνομάρτυρος Πατριάρχου στὴν ὑπόθεση τῆς Ἐθνεγερσίας. Γνωστὲς οἱ πηγὲς ἐκπομπῆς αἰθάλης... Μόνο πού καταφέρνουν νά... μονιζορωθοῦν αὐτές, μὰ καὶ ὁ καπνὸς (ἀπ' τὴ φωτιὰ πού ἀνάβουν) λειτουργεῖ ὡς μπιούμεραγκ. Στὸ προκειμένο περιοριζόμαστε ν' ἀπαντήσουμε στοὺς παραχαράκτες ἢ μᾶλλον νὰ τοὺς παραπέμψουμε στὸν ἴδιο τόν... σουλτάνο, γιὰ νὰ τοὺς ἐνημερώσει σχετικὰ μὲ τὴ δράση τοῦ Πατριάρχου μας.

Παραθέτουμε ἓνα μικρὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ Διατακτικὸ τῆς ἀποφάσεως πού ἐξέδωσε ἡ Ὑψηλὴ Πύλη, γιὰ τὴν θανάτωση τοῦ ἀγίου Γρηγορίου. Ὅλο τὸ κείμενο τῆς προκήρυξης τὸ κάρφωσαν στὸ στήθος τοῦ αἰωρούμενου Λειψάνου. Διαβάσουμε στὸ ἀπόσπασμα, μεταξὺ ἄλλων:

«... Ἀλλ' ὁ δόλιος ὁ Ἕλληνας πατριάρχης... ἔνεκα τῆς ἐμφύτου διαφθορᾶς τῆς καρδίας του, οὐ μόνον δὲν εἰδοποίησε οὐδὲ ἐπετίμησε τοὺς ἀφελεῖς (σ.σ. τοὺς ἐπαναστάτες) οἵτινες εἶχον ἀφεθεῖ νὰ ἀποπλανηθοῦν, ἀλλὰ κατὰ τὰ γινόμενα αὐτὸς ὁ ἴδιος ὀπισθεν τῶν παρασηνίων, ἔδρα κρυφίως ὡς ἀρχηγὸς τῆς Ἐπαναστάσεως... ἐβεβαιώθη ὅτι, Πελοποννήσιος ὁ ἴδιος ἐκ καταγωγῆς, συμμετέσχεν εἰς τὰς ταραχὰς τῆς Πελοποννήσου καὶ εἰς ὅλα τὰ αἴσχη τὰ ὁποῖα ἐσημειώθηκαν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Καλαβρυτῶν ἀπὸ ἄτομα διεφθαρμένα καὶ ἀποπλανηθέντα...

»Διαπιστωθεῖσιν ὅθεν ἀπὸ πᾶσαν ἀποψιν τῆς προδοσίας, οὐ μόνον κατὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἀλλ' εὐθέως καὶ κατὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ἔθνους, ἦτο ἀναγκαῖον ἡ ρυπαρὰ ὑπαρξίς του νὰ ἐκλείψῃ ἀπὸ τῆς γῆς, διὸ ἀπληγχοῖσθαι, ἵνα χρησιμεύσῃ πρὸς παραδειγματισμὸν τῶν ἄλλων». Ἐξεδόθη τὴν 19 τοῦ μηνὸς Ρετζέπ, ἔτος 1236 (22.4.1821).

Στὴν ἀρχὴ τῆς ἀνοιξέως...

Τὸ ἡμερολόγιο ὀριοθετεῖ κατὰ κάποιον τρόπο τὴν νεκρανάσταση τῆς φύσης. Τί κι ἂν τὰ λευκὰ ψυχρὰ σάβανα τοῦ χειμῶνα τίλιξαν πολλὲς φορὲς τὴ γῆ; Τί κι ἂν κυοίεψε πρὸς στιγμὴν κάθε ὄργανισμὸ ἢ ἀπογοήτευση; Ἡ ἀνοιξή, πραγματικότητα πιά, φουὰ πνοὴ ζωῆς. Ἡ φύση αἰσθάνεται τὶς ἀναμιγρῆς φλέβες τῆς νὰ γεμίζουν χυμοῦς. Ἡ εὐεξία εἶναι διάχυτη στὸ πρόσωπο καὶ στὴν συμπεριφορὰ ὄλων.

Συμβαίνει ἄραγε τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὸν ἐσωτερικὸ κόσμο; Ὅταν σὲ λίγο ἔρθει ἡ «ἀνοιξή» τῆς Ἀναστάσεως, θὰ βρεῖ τὸν κάθε ἄνθρωπο γαληνεμένο; Πόσο τραγικὰ ἐπίκαιρη σήμερα ἡ λέξη αὐτή...

Μ. Μελ.

